

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III обикновено Народно Събрание.

(Втора сесия.)

XXV. ЗАСЪДАНИЕ, ЧЕТВЪРТЪКЪ 1 ДЕКЕМВРИЙ 1883 ГОД.

(Начало въ 2 часа 25 мин. послѣ пладнѣ, подѣ председателството на г-на Д. Грекова.)

Председатель: Моля господина секретаря да прочете списъка.

Секр. Цачевъ (чете списъка): Отъ 53 души прѣдставители присѣствуватъ 38 и отсъствуватъ 15, а именно: И. Щърбановъ, Ф. Мариновъ, Х. Ан. Флоровъ, М-ръ Начовичъ, Шивачовъ, Манафовъ, Мецовъ, Митроп. Симеонъ Сукнаровъ, М-ръ Балабановъ, Помяновъ, Я. Геровъ и И. Вълчевъ. (Нѣкои дойдоха послѣ.)

Председатель: Тѣй като болшинството на г-да прѣдставителитѣ присѣствува, обявявамъ днешното засѣдание за открито.

Секр. Цачевъ: (Чете протоколъ 22-й.)

Председатель: Протокола на миналото засѣдание готовъ ли е?

Секр. Цачевъ: Ще се прочете въ идущето засѣдание, защото не е прѣписанъ.

Председатель: Имали нѣкой да забѣлѣжи нѣщо върху прочетения протоколъ? (Нѣма.) Тѣй като точността на протокола не се оспорва отъ никого, обявявамъ го за окончателенъ.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневний редъ, има тука нѣколко бумажки, които сѣ постѣпили, и които трѣба да прочетѣ на Нар. Събрание.

Има единъ докладъ отъ Военното Министерство до НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, който докладъ е препроводенъ въ Събрание съ отношение на сѣщото М-ство, което моли Нар. Събрание да тури на разгледане възбудения въ този докладъ въпросъ. (Чете доклада):

До Господина Председателя на III-то Обикновено Народно Събрание.

Военното Министерство, като Ви препраща копие отъ Височайше одобрения докладъ на 19 миналия октомврий подъ № 305, моля Ви, господине Председателю, възбудениятъ въ доклада въпросъ да турите на разгледане въ едно отъ редовнитѣ засѣдания на Народното Събрание.

(Подписалъ): Временно Управляющій Дѣлата на Военното Министерство, отъ Генералния Щабъ,

Подполковникъ: Котельниковъ.

Докладъ до Негово Височество.

№. 305.

Господарю!

Въ първата сесия на III Обикновено Нар. Събрание както се види отъ протокола XXII, при разгледанieto законопроекта за учредяване въ Княжеството конски табуненъ заводъ и при него хлѣвъ за развъждане конѣ, бѣше прието

предложението на Д-ра Цачева: (стр. 667), по което Събранието бѣше разрѣшило, щото казания законопроектъ да се представи въ Държавний Съвѣтъ за изучаване, и ако той го намѣри за полѣзно, може да го приведе въ дѣйствиe.

Съгласно това, Държавний Съвѣтъ, като разгледва въпроса за конския заводъ и обяснителната по това дѣло записка въ засѣданието си на 15 февруарий тази година, рѣши да се учреди казания заводъ и изработи за него законъ по който за първоначалното му устройство и съдържание въ 1883 година опредѣлили 262,412 лева 90 ст. Като не указа источникъ за този расходъ.

Военното Министерство като пристъпи къмъ изпълнението на този законъ, рѣши щото нужния расходъ за устройството и съдържанието на завода да направи заимобразно съ цѣль да го попълни изъ остатъцитѣ на военния бюджетъ за 1882 година, както това се предполагаше още при внасянето законопроекта въ Нар. Събрание по ислушване заявленията по въпроса за расходъ и сръдства за тѣхното попълноване и неотхвърляние предложенитѣ му источники за поправяние расхода изъ бюджетнитѣ останки, тѣй щото при съществуването въ това врѣме на закона «за отчетността по бюджета», то съ това само допустна исключение изъ правилата указани въ чл. 24 отъ казания законъ. Военното Министерство считаше това исключение дѣйствително, 1-во, защото самия въпросъ не бѣше въ това врѣме обикновененъ, и 2-ро по силата на рѣшението на Държавний Съвѣтъ, който като разгледва въ това врѣме всестранно този въпросъ и не указа источникъ на расхода, излиза, че и не можеше да постигне друго яче, тѣй като источника му бѣше извѣстенъ и не искаше отъ негова страна никакво допълнително постановление.

Между това по възбудения въпросъ да се представи право на Военното Министерство да попълни този расходъ изъ миналогодишнитѣ бюджетни остатки, за което бѣше получено и съгласието на Финансовото Министерство, Държавний Съвѣтъ отъ 15 миналий септемврий подъ № 890 увѣдоми, че тѣй като расходи въ тази година не могатъ да ставатъ въ смѣтка на остаткитѣ отъ миналата година, то Военното Министерство трѣба да се обърне къмъ Нар. Събрание, съгласно 30 членъ отъ «закона за отчетността по бюджета» съ ходатайство за допълнителенъ кредитъ.

Прѣдъ видъ на такова рѣшение отъ Държавний Съвѣтъ, измолявамъ повѣлението на ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО щото всичкитѣ горѣизложени обстоятелства да се представятъ въ предстоящата сессия на Нар. Събрание, а въ настояще врѣме по нѣманието положително никакви сръдства въ распоря-

жението на Военното Министерство моля разрѣшение да се заематъ по съгласието на Финансовото Министерство 262,412 лева 90 ст на попълнение както исхарченитѣ до сега, тѣй на по-нататъшното харчение до 1 януарий по съдържанието на конския заводъ.

Съмъ Господарю на ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО най покоренъ и вѣренъ служителъ:

Врѣменно управляющий дѣлата на Военното Министерство отъ Генералния Щабъ Подполковникъ Котельниковъ.

Съ подлиннымъ вѣрно:

Начальникъ Отдѣленія Капитанъ Попповъ.

София, 19 октомврий 1883 г.

Какво мисли Нар. Събрание да стане съ този докладъ?

Списаревски: Тѣй като комисията, която бѣше опредѣлена за закона за пожаритѣ, свърши работата си, предлагамъ да се даде този докладъ на нея.

Г. Геровъ: По добръ да се внесе въ бюджетарната комисия, понеже е отъ финансиаленъ характеръ, т. е. се отнася за пари. По-добръ да се внесе въ бюджетарната комисия, отъ колкото въ друго мѣсто.

Предсѣдатель: Тука има 2 предложения: едно отъ г-нъ Списаревски, да се препрати на пожарната комисия, понеже свършила работата си, да го преглѣда, а второто отъ г-на Герова, да се препрати въ бюджетарната комисия. Ще тура на гласуване предложението на г-на Списаревски, понеже е първо на реда. И ако не се приеме, ще тура на гласуване предложението на г-на Герова. Мола г-да представителитѣ, които приематъ предложението на г-на Списаревски, да си дигнатъ ржката. (Меншество). Полагамъ на гласуване предложението на г-на Герова, да се препрати на бюджетарната комисия. Които го приематъ, да си дигнатъ ржката (Болшинство). Има отъ М-стерский Съвѣтъ слѣдующето прѣдложение: (чете го:)

Съгласно съ чл. чл. 20, 21 и 40, отъ закона за народното опълчение отъ 3 декемврий 1880 год., окръжнитѣ опълченски комитети, както и събранията, съставени отъ четницитѣ, подчетницитѣ и десетницитѣ, иматъ право да налагатъ глоба на опълченцитѣ за неявяване на учение, немарливостъ и други погрѣшки. Първитѣ — на цѣли села и махали, а послѣднитѣ — на отдѣлни лица. Освѣнъ това, окръжнитѣ комитети иматъ право да наказватъ опълченцитѣ съ затворъ до три дена. Окръжнитѣ комитети се распореджатъ чрѣзъ полицията за събиране тия глоби. Постановленията на окръжнитѣ комитети се изпълняватъ «като окончателна присѣда отъ съдебно учреждение» (чл. 20). Съ Указъ отъ 19 юний 1883 год. подъ № 444

охранителните комитети са унищожих, и правата и обязанности имъ се възложи на военските началници.

Споредъ рапортитѣ на охранителните управители, наложенитѣ върху опълченцитѣ глоби сѣ твърдѣ много и се събиратъ съвсѣмъ трудно. Така, въ Севлиевската околия имало глобени около 1000 опълченци, отъ които само двама внесли доброволно глобата. За да се събере глобата отъ опълченцитѣ, които се отказватъ да я внесатъ, доброволно, администрацията трѣба да имъ продава частъ отъ имуществата и то, разумѣва се, слѣдъ изпълнение всички формалности, прѣдвидени въ сѣдебнитѣ закони (секвестриране, публикуване, публиченъ търгъ, даване двумѣсеченъ срокъ и др. под.) Всичко това обременява съ работа околийскитѣ началници и имъ отнема възможността да се занимаватъ съ прямитѣ си обязанности.

Като зе прѣдъ видъ отъ една страна горѣизложенното, отъ друга многото оплаквания отъ населението, че казанитѣ глоби сѣ наложени несправедливо, а така сѣщо и обстоятелството, че въ Военното Министерство се приготвя новъ законопроектъ за народното опълчение, въ който тойзи въпросъ ще трѣба да се постави на други по здрави основи, Министерскитѣ Сѣвѣтъ — на висшата инстанция, по дѣлата на народното опълчение — въ засѣданието си на 28 того постанови:

«Съгласно съ чл. 105 точка 3 отъ Конституцията, да се ходатайствова прѣдъ Народното Събрание за опрощение глобата, наложена до днесъ на Българскитѣ граждани споредъ чл. чл. 20, 21 и 49 отъ закона за народното опълчение».

Това постановление на Министерскитѣ Сѣвѣтъ имамъ честь да съобщя на Народното Събрание, и да го моля да го одобри.

(Подписалъ): Министръ-Президентъ Д. Цанковъ.

М-ръ Цанковъ: Азъ моля, да се тури на дневенъ редъ, безъ да се избира комисия, защото е едно нѣщо, което е твърдѣ лесно. (Гласове: Съгласни).

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание да се тури на дневенъ редъ безъ да се препрати на комисия? (Приема). Който приема, да си дигне ржката. (Болшинство).

Подиръ това има отношение отъ Военното Министерство. (Чете го):

Военно Министерство
Отдѣление инспек.
№ 12790.
12 ноем. 1883 г.
Г. София.

Въ Народното Събрание.

Представявамъ при това на разгледане въ Нар. Събрание два законопроекта за измѣнение и допълнение на

закона за «земане новобранци» и закона за наказание престѣпленията и престѣжитѣ, относително изпълнението Военната тежба».

Приложение: Докладъ, Указъ и Законъ 100 екзем. Управляющий дѣлата на Военното Министерство отъ Генералния щабъ

(Подп.) Подполковникъ: Котельниковъ.

Началникъ на Отдѣлението: Капитанъ Татаринъ.

Военно Министерство
Отдѣление инспек.
№ 12791.
29 ноем. 1883 г.
Г. София.

Въ Народното Събрание.

При това се препращатъ 100 екземпляра предложение за допълнение на § 19 отъ закона «за земане новобранцитѣ» за да се внесе на разгледане отъ Нар. Събрание.

Управляющий дѣлата на Военното Министерство отъ Генералния щабъ

(Подп.) Подполковникъ: Котельниковъ.

Началникъ на Отдѣлението: капитанъ Татаринъ.

Тѣзи два законопроекта сѣ тукъ донесени и може би сѣ раздадени. (Гласове: Не сѣ). Какво мисли Нар. Събрание да стане съ тѣзи двѣ предложения, които сѣ тука и които ще сѣ раздадатъ? Това е само за измѣнението на чл. 19 отъ закона за земане новобранци.

Анневъ: Азъ мисля, че трѣба да се испрататъ на административната комисия.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание предложението на г-на Аннева? (Приема). Който приема, да си дигне ржката. (Болшинство).

На дневенъ редъ стои продължение на разискванията върху законопроекта за недоборитѣ. Миналий пътъ бѣ се приелъ чл. 2-й и разисквания ставаха върху прибавката на г-на Аннева. Моля г-на докладчика на комисията, да земе мѣстото си.

Докл. Списаревски: Прибавката къмъ 2-й чл. е слѣдующата: «Отъ това правило се исключаватъ тѣзи, които се разбиратъ за състоятелни; които плащатъ 20 лева на година, на таквизъ се дава срокъ една година, да платятъ на 1-й юний — 84 год. първата половина отъ дълга за недоборитѣ, а на края на сѣщата година остатъка».

Предсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори върху предложението?

Г. Геровъ: До колкото зная, тогава се присѣдини къмъ г-на Поппова и г-нъ Аннева. На г-нъ Попповъ предложението бѣ отъ 60 лева на горѣ.

Анневъ: Казахъ, че не настоявамъ на суммата, която да се опредѣли като норма, която трѣба да платятъ даноплатците въ продължение на 3 год. Трѣба Нар. Събрание да се произнесе върху суммата, която трѣба да се постави като норма.

М-ръ Икономовъ: Онзи день мимоходомъ казахъ, г-да, че ще бжде мжно, тази мѣрка да се приложи на всички съсловия. Ако е възможно, съвсѣмъ да се исхвърли. Ето какво има отъ това: Ако положимъ, че ще се земе за норма, че онзи който плаща 60 л. емлякъ-даждия, трѣба да плати първата година, ще бжде несправедливо; да положимъ за единъ търговецъ, който не плаща емлякъ 60 л.; за да се види да ли плаща толкова, трѣба се земе и другото му даждие. Той плаща на пр. иджаръ 10 л., за къща 40 л. всичко ставатъ 50 л., но може би въ търговеца има за 200,000 л. тока, ако се изключи ще бжде несправедливо. Или да земемъ на пр. единъ овчаръ, който има 200 овци, струватъ по 50 гр. 10,000 гр., той ще се счита между богатитѣ и ще се принуди да плати за онзи, който има толкова стока, а плаща по-малко даждие, и се изключи. Закона трѣба да стане такъвъ, който да уравнива гражданетѣ, а не такъвъ, който да възбужда нередовност или умраза и недовѣрие по между населението. Тази прибавка, ако се приеме, ще направимъ на всѣкъ да има бъркотии, и правителството, на мѣсто да направи добро, ще навлече мжноти на себѣ си и на населението. Желателно е, да се исхвърли тази прибавка.

Буровъ: Азъ ще се съглася съ г-на М-ра Икономова, защото много хора, които не сж си плащали данъцитѣ, ще да плащатъ за 1884—85 година частъ на недоборитѣ заедно съ данъцитѣ. И така ще дойде, щото единъ човѣкъ търговецъ, който разполага съ 10,000 гроша, а може би има само 20 лева писано за емлякъ, той ще се счита като бѣденъ, а другъ, който плаща отъ 60 лева на горѣ да плаща. А има и сиромаси, на които ако се опредѣли всѣка год. да плащатъ по частъ, ще бжде твърдѣ тѣжко. По добръ да се остави члена както е.

Ст. Х. Добревъ: Като искаме да направимъ съсловие и да опредѣлимъ, кои сж богати и сиромаси, ние не сме въ състояние това да знаемъ. Ако нѣкой плаща отъ 60 л. на горѣ считаме го за богатъ, ако нѣкой плаща по-малко, считаме го за сиромасъ, тогава въ селското население мжно ще се намѣри човѣкъ, който плаща по-долу отъ 80 л.; но ако се приеме и 100 л. пакъ не може да се узнае, кои сж богати. А пакъ тѣзи, които сж плащали 60 л., че тѣ били богати, това не е истина; защото, както знаемъ, нашето българско

население се натоварва съ данъци на имуществата, отъ който може би сега не се ползува, а има надѣжда, че ще се ползува слѣдъ нѣколко години. Днесъ работницитѣ сж сжъпи и населението е принудено да зима пари съ лихва и да прави голѣми разноски за да поддържа своитѣ работници. Виждате нѣкои, че сж богати, а въ сжщностъ сж въ съвсѣмъ лошо положение.

Не съмъ противенъ да се плаща, но трѣба да се отстъпи, както е предвидѣлъ законодателя. Тѣ за напредъ ще се поправатъ и ще си плащатъ постепенно данъцитѣ.

Л. Дужковъ: Закона е твърдѣ добръ обсъденъ и никой не е противенъ като приехме 3 год., като казахме, които иматъ отъ 60 лева на долѣ. Този въпросъ се породил тука, че имало нѣкои, които не платили никакъ, да се не приеме такава норма отъ 60 лева на горѣ; защото ако направимъ това, ще се намѣратъ нѣкои да сж платили, но нѣкои, на които имъ останало още отъ 1879 год. по 60 л. и повече, като не сж въ състояние да платятъ, ще ги принудимъ, да си продадатъ воловетѣ.

Въпроса не бѣше, който има да дава отъ 60 л. на горѣ. Ако се ограничимъ, както сме приели закона, да слѣдваме, то да се тури забѣлѣжка: «които не сж платили отъ 1879 година насамъ, да си платятъ въ разстояние на една год.». Ако има уважителни причини, че не могълъ да плати, ще подпадне подъ друга категория. Да оставимъ нормата на страна, защото ще онеправдаемъ сиромаситѣ. Заради това ще бжде справедливо така да направимъ, който не е платилъ отъ 79 год., като се намѣри състоятеленъ да исплати отъ веднажъ.

Г. Геровъ: Азъ не съмъ противенъ на ония г-да, които искатъ да поддържатъ члена както е, понеже казахъ, че щѣли да се онеправдаятъ нѣкои хора. Азъ съмъ съгласенъ; но има пословица, която казва: «всѣкога по край сухото и суровото гори»; защото: праведния до дѣто не се хване, разбойника не се хваща. Тукъ сами признаваме, че има такива хора, които не желаятъ да плащатъ, и ний тѣзи хора, които сме ги оставили отъ 79 година да не плащатъ нищо и сега да ги оставимъ, още повече ще ги развратимъ; защото тѣ ще кажатъ, като ни дадохъ сега 3 год. срокъ, послѣ ще ни дадатъ още за 6 год., и тогазъ ще направимъ закона само за тия хора, които сж научени да плащатъ, да си продаватъ тенджеритѣ, овцитѣ и козитѣ и пакъ да платятъ. За това да не се отпусне 3 години, а 2 год. Много голѣмъ срокъ за човѣкъ, който не е плащалъ 4 или 5 год. не трѣба. Ние трѣба да ги научимъ да си плащатъ данъцитѣ за напредъ.

М-ръ Икономовъ: Азъ пакъ ще повторя да кажа, че ще бжде много мъчно да се докаже, кой е рачилъ по добра воля да плати и кой не е искалъ да плати. Онзи день това възбуди доста силни препирни между депутатитѣ. Едни казаша, че било отъ ималджилъка на правителството, а други отъ ималджилъка на населението, може би единитѣ имаха право да негодуватъ, а може би и другитѣ имаха право; но не бѣше възможно да се опредѣли, кой е кабахатлия тукъ. Какъ ще отберемъ тѣзи хора? Това ще ни поведе твърдѣ далечъ. За това трѣба да избѣгнемъ тази мъчнотия за насъ и мъчнотия за тѣзи лица, които не сж платили, а и за ония, които ще събиратъ. Има и друго нѣщо. Каза г. Геровъ, че споредъ сухото гори и суровото. Не е тѣй; има и друга поговорка: «трѣба да сторимъ 10 погрѣшки или да оправдаемъ 10 виновати, за да избѣгнемъ погрѣшката, да обвинимъ единъ справедливъ човѣкъ». Ние не можемъ да отдѣлимъ виновния отъ невинния. За това да бжде по-снисходителенъ закона, щото като искашъ да накажешъ виновния, да не накажешъ и невинния.

Д. Попповъ: Този членъ колкото повече се разисква, толкова повече става неприспособимъ. Да се оставя въ 3 годишни срокъ да плащатъ едни, а други въ 2 или въ една год. не може. Азъ ще кажа, че като не може да се прави закона тукъ за сиромаситѣ, нека да се каже: които иматъ да плащатъ, нека да платятъ въ 2 год. срокъ.

Предсѣдателъ: Това предложение може да остане при второто четение. Правилника запрещава да се повръщаме върху въпросъ рѣшенъ, а члена вече се гласува.

Ю. Шишковъ: Отказвамъ се.

Л. Дуковъ: Мисля, че ний не обсъждаме тукъ, кои сж били причинители на тѣзи недобори, както г-нъ М-ръ на общитѣ сгради разясни. Ний просто ги молимъ, да си плататъ. Тукъ се разбира, че вината смѣсена ще се намѣри въ всички. М-ството може да каже, че въ извѣстенъ градъ не искатъ да платятъ. Първо вината е въ М-ството, което не е направило такъво отношение къмъ Събранието, като каже, че едни кои не рачатъ да плащатъ, друго и кметоветѣ, които сж били въ градоветѣ или селата, не сж казали, че ний сме искали недоборитѣ отъ района и не ни даватъ. Най послѣ и които не сж платили въ тѣхъ не е вината; защото ако и да сж мислили да плащатъ, но кметоветѣ не сж се постарали да поискатъ отъ тѣхъ. Тѣ трѣбало да заяватъ такъво нѣщо и останали недобори, разбира се като единъ отъ другъ по влиятелни или какъ, не сж направили това нѣщо. Не искамъ нищо повече да се рѣши, но да не се дава 3 годишенъ срокъ. Ако се не намѣрятъ имуществата, които да от-

говарятъ на дълга, да му дадемъ 5 години срокъ, но, ако има, защо да казваме, че е не състоятеленъ да не плати. Ако има имущество, което да отговаря срѣщу дълга, да отговаря то. Ако всички сме съгласни да се исхвърли това, добръ, да го исхвърлимъ и да пристѣпимъ по нататъкъ

М-ръ Цанковъ: Азъ онзи день, като поддържахъ предложението на г-на Аннава казахъ „богати“. И богати разбрахъ ония хора, които отъ зла воля не сж плащали данъка, а е въ състояние да си плати данъка; но може да има отъ тѣхъ таквизъ, гдѣто не плащатъ 60 л. данъкъ, а по малко, и пакъ не си плащатъ, и не го плащатъ отъ ималджилъкъ. Като говорѣхъ така и бѣхъ съгласенъ, то кой познава таквизъ хора? Никой не може да знае, кой плаща 60 л., освѣнъ общински съвѣтъ. За това предложихъ това нѣщо, но азъ сега го оттеглямъ; защото ще ставатъ много гюрюлти, че по хатѣръ е станало и т. н. Сега съмъ противъ предложението на г-на Аннава, защото, ако бѣше общинското управление да показва тѣзи хора, ще бжде несправедливо, а отъ друга страна ще ставатъ бъркотии и не ще знаятъ какво да правятъ. За това члена да се приеме тѣй, както си е; защото на плащанieto данъка (Шумъ) не е главната причина ималджилъка, а главна причина е правителството, че не е изпълнявало закона върху тѣхъ. Сега има законъ, щото, които не сж платили данъка, продава имъ се каквото иматъ, и като видятъ тѣ този законъ, нѣма да правятъ никакъвъ ималджилъкъ, но ще си плащатъ данъка. Да се приеме члена, както си е, безъ никаква притурка, инакъ ще ставатъ много главоболия, както за правителството, така и за населението.

Т. Яневъ: Г-нъ М-ръ Цанковъ каза, че не е имало законъ за исплащанieto на недоборитѣ. Отъ протокола на 1880 год. се види, че е станала дума въ Нар. Събрание, когато имаше 5, 6 милиона недобори, какви мѣрки да се зематъ. Послѣ послѣдваха, подиръ рѣшението на Нар. Събрание, нѣкои окръжни и циркуляри, въ които бѣше даже наложително да се продаватъ на нѣкои и добитѣка и други имуществата освѣнъ работнитѣ. Въ нѣкои окръжия твърдѣ добръ се събраха недоборитѣ. Главната вина за недоборитѣ е въ правителството. Търновски окръгъ има единъ милионъ и петстотинъ хиляди лева, Плевенъ отъ 1883 год. 90,000 лева, за бегликъ, Врачанския 23,000 лева, за 82 г. и за десетѣка, когато други окръжи исплатиха беглика до аспра. Сега да даваме срокъ, ще бжде грѣшно даже и за 24 часа, за състоятелнитѣ. За не състоятелнитѣ разбрамъ. Ако имаме 20 милиона недобори тази година, до идущата ще станатъ 30 милиона. За това по-добръ за исплащанieto на недоборитѣ да се приеме само за несъсто-

ятелнитѣ лица 2 години, а за състоятелнитѣ да се зематъ отъ движимитѣ и недвижимитѣ имущества и да си исплатятъ даждието въ 6 мѣсеца.

Анневъ: Азъ първоначално не поставихъ въ прибавката извѣстна сума, на основание на която да се нормира състоянието на единъ даноплатецъ, а казахъ просто, че ония, които сж извѣстни за състоятелни, да исплатятъ въ растояние на една година: половината на 1-й юний — 84 год. и половината на края на декемврий. Но, тъй като нѣкои г-да казаха, че градскитѣ съвѣти може би отъ каприции, а може би ще зависи отъ тѣхнитѣ политически съображения: кого да смятатъ за състоятеленъ и кого не, за това, именно, намѣрихъ за нужно да се опредѣли тази норма. Азъ увѣрявамъ г-да представителитѣ, че у насъ, сиромасъ въ пълния смисълъ на думата, нѣма. Ако всичкитѣ околийски началници и окръжни управители бѣха хора, които да изпълняватъ съвѣстно своята длъжностъ спрямо отечеството си и своето началство, мисля, че не щѣше да имамъ нито 2 милиона недобори; но у насъ съвсѣмъ хладнокръвно глѣдатъ на това.

Азъ съмъ билъ окр. управителъ въ Ломъ една година и 10 мѣсеца. Когато додохъ тамъ, не бѣше събрано ни една пара отъ данъка, и 4 пѣти като излѣзохъ по окръга, събрахъ абсолютна частъ на недобора, като увѣрявахъ само съ думи населението, че както една фамилия не може да се обдържа безъ разности, така и държавата не може, защото имаме армия, на която казанитѣ (съ ястието) трѣба всеки день да сж пълни: при това не трѣба да се поддържа само войската, а и чиновницитѣ, учрежденията и пр. И хората плащаха толкова скоро, щото казначейството трѣбаше денъ и нощъ да работи и прибира пари. За това увѣрявамъ Нар. Събрание, че ако 2-й чл. на законопроекта се остави тъй, сиречь даноплатцитѣ да иматъ въ 3 год. растояние да плащатъ, то ще стане по-лошо и просто ще ги поставимъ на една несъстоятелна почва. Сиромаси хора у насъ нѣма, и ако има, то на такива да се опростятъ данъцитѣ. Да се каже: «Всички безъ изключение, сж длъжни въ продължение на една година да платятъ, а които сж несъстоятелни, като се констатира това отъ градското управление или общински съвѣтъ, и още се испита отъ финансовото управление, то на такива да имъ се опростятъ.» Но 3 год. да не се дава. Както каза и г-нъ Яневъ, слѣдующата година ще имаме и 40 милиона лева недобори, ако не постигнемъ както трѣба.

Батановски: Имало ли е законъ въ държавата нѣмало ли е, ние като български подданици знаемъ че е имало,

ако нѣмаше, цѣлий народъ нѣмаше да плаща. Ний знаемъ, че щомъ види окръжний съвѣтъ, че не иска да плати нѣкой, распореджа се да му се продаде имота и да си плати. Така сме продавали и ний, когато бѣхъ въ окръжний съвѣтъ, на даноплатцитѣ се продаваха овцетѣ, кравитѣ и пр. Кое то казва г-нъ М-ръ Президентъ, че нѣмало законъ, то може въ София да казваме, че нѣмало. Азъ предлагамъ да се приеме члена, но съ по-малкъ срокъ, голѣмъ срокъ ще покаже голѣма немарливостъ.

Предѣдателъ: Това е въпросъ рѣшенъ и върху рѣшени въпроси да се повръщаме нѣма врѣме. При второто четение може да се измѣни члена. А въ миналото засѣдание бѣше гласувано за туй нѣщо, и върху него не може да се повръщаме. За срока сега да не приказваме.

Батановски: Тогази си отгѣглямъ думата.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ Анневъ и г-нъ Батановски повторихъ, че азъ съмъ казалъ, че нѣмало законъ. На противъ, азъ казахъ, че имало законъ, но отъ немарливостъ на правителството, не се събиратъ даждия както трѣба. И такъвзи е имало и въ турско врѣме, но е имало ихмалджилѣкъ, и ми се струва и сега е такъвзи врѣме.

Г. Геровъ: Г-да, за този членъ онзи день доста врѣме изгубихме; сега глѣдамъ, че захваща сжщата работа. За това, ще моля г-да нар. представители, ако се съгласятъ, г. Анневъ да си отгѣгли своето предложение, а инакъ се смаява въобще срока за всичкитѣ отъ 3 год. на 2 години. Това предложение да остане за второто четение, а сега да отидемъ нататѣкъ; инакъ, ще губимъ безполезно врѣмето. Ще спомня само, че наистина 3 год. е дълъгъ срока и не трѣба да се чака толкова врѣме. Стигатъ 2 години. Нѣкои казаха, че има такива, които трѣба да платятъ за остатѣци отъ 5—6 хил. лева. Такива хора отъ нѣманье не сж задържали тия пари, а сж ги задържали, защото отъ тѣхъ сж си образували капиталъ; такива хора иматъ голѣмо богатство. За това г. Анневъ да задържи своето предложение за второто четение.

М-ръ Икономовъ: Предложението на г-на Г. Герова е много добро, защото върху този членъ е разисквано доста врѣме. Но има едно нѣщо, т. е. ако остане това нерѣшено относително за срока, то не ще можемъ по надолу да вървимъ, защото членоветѣ 3-й и 4-й пакъ говорятъ за срока. И тѣ сжщо истичатъ отъ тая прибавка, която прави г. Анневъ. За това, да се рѣши този въпросъ тъй или инакъ, а не да се отлага.

Бобчевъ: Оттеглямъ си думата.

Буровъ: И азъ съмъ първий противъ тия недобори. Ще кажа на г-на Аннева, който казва, че щѣли до година да станатъ 40 милиона недобори, когато данъка на всичкото население е 20.000,000. Да се даде 6 мѣсеци срокъ, даже и за състоятелнитѣ пакъ е тѣжко. На г-на Янева, който казва, че Търновскій окръгъ дължилъ много, ще му кажа, че Търновскій окръгъ е $\frac{1}{8}$ часть отъ цѣлото Княжество.

Дуковъ: Комисията е мислила върху този 2-й членъ, и тоже Нар. Събрание се произнесе върху него. Азъ би по-молилъ г-на Аннева и другитѣ г-да, да се не мжчатъ да пра-вять срока по късъ.

Председателъ: Азъ ще кажъ още веднѣжъ, че въпроса за срока не може да се подига днесъ. Слѣдователно да се говори за намаление на срока, е само да се губи врѣме. За второто четене може да се отложи въпроса.

Дуковъ: Моля ви се, азъ не искамъ да разисквамъ върху този членъ, само казвамъ, че като искате да остане такова предложение, то вѣрвамъ, че ще се убѣдите, че не може да остане за втория день. Тука е дума за недоборитѣ, и тѣ, трѣба да се исплатятъ. Тия, които сж оставили недоборитѣ тѣ трѣба и да ги платятъ. А тука бѣше думата именно за ония, които не сж си платили. Азъ мисля, г-да представителитѣ отъ дългитѣ разисквания останаха съгласни върху този въпросъ. И ако не се е рѣшило окончателно за срока, то мисля, че трѣба да се рѣши; защото, тѣзи хора, които нѣ-матъ недобори, тѣ не сж плащали може би отъ готови пари, а имъ сж се продавали бакъра, нивитѣ и др. или сж зе-мали подъ лихва пари за да се исплатятъ. Като е тѣй, то не трѣба да правиме по късъ срокъ. Ние не трѣба да ос-тавяме на волята на ония, които хич не сж платили; туй же бѣде твърдѣ срамно, но на всички съ едно око да глѣдаме.

Анневъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ предложението на г-на Г. Герова, да се отложи този въпросъ за послѣдното четене, тѣй като и тогава може да станжтъ нѣкои съще-ственни измѣнения, ако сж поддържани отъ извѣстна часть народни представители. Но ще кажъ на г. М-ра Икономова, че отъ приеманъето или неприеманъето на тѣзи прибавка не зависи приеманъето на по-долния членъ. За това по-добрѣ е, ако сега се произнесе Народ. Събрание, какво трѣба да стане съ тая прибавка. При това ще напомня, че пакъ не трѣба Нар. Събрание да бѣде снисходително къмъ такива даноплатци, които често зематъ 10 наполеона мѣсеченъ доходъ, безъ да платятъ данъкъ. Не искамъ да спомѣнувамъ палатитѣ, които се построихъ въ послѣднитѣ години, и които даже не сж записани въ даноплатнитѣ книги. За това, когато ще се разглѣда бюджета за доходитѣ, трѣба да се

поиска този списъкъ отъ оцѣняющата комисия, за да видимъ, какви доходи даватъ; и какво ще каже: могатъ ли да не плащатъ такива хора?

Председателъ: Тѣй като г-нъ Анневъ настоява, да се гласува върху неговото предложение, азъ ще помоля г-на докладчика да го прѣчете.

Докладчикъ (чете): «Отъ това правило се исклучаватъ тия, които сж извѣстни за състоятелни, сир. които плащатъ повече отъ 20 лева на годината. И на таквизи дава се само една година срокъ — до 1-й юния 1884 год. да платятъ първата половина отъ дълга си за недобора; а на края на сжщата година — остатъка».

Председателъ: Моля онѣзи г-да представители, които приематъ прибавката, да си дигнатъ ржката. (Меншество).

Анневъ: Позволявамъ си да забѣлѣжа, че стана едно недоразумѣние. Азъ самъ казахъ, че си отгѣглямъ предло-жението и оставямъ прибавката за второто четене; за това, нѣмаше нужда да се гласува.

Председателъ: Протоколитѣ сж тука, които засвидѣ-телствуватъ, че Вие не си отгѣглихте предложението.

Анневъ: Азъ искахъ да си го отгѣгля, за това искахъ още думата.

Председателъ: Г-нъ Анневъ! Все бѣхте послѣдний ораторъ, който говори върху този въпросъ, и не си отгѣ-глихте предложението; но когато се тури на гласуване, Вие пакъ искахте думата.

Анневъ: Азъ имамъ честь да забѣлѣжа на г-на предсе-дателя, че се постави въпроса неясенъ.

Председателъ: Земете моето мѣсто и поставете го по-ясенъ. Азъ мисля, че всички го разбраха.

Анневъ: Вие чухте, че азъ казахъ: „оттеглямъ си пред-ложението“.

Председателъ: Протоколитѣ сж тамъ, които показватъ, че Вие не отгѣглихте предложението си. Като казахте, че сте съгласни съ г-на Герова, казахте тоже, че поддържате миѣнието на г-на Икономова, което бѣше, че трѣба Вашето предложение да се тури на гласуване; и на това основание азъ дадохъ предложението Ви на гласуване.

Батановски: Недостатъци не сж останали въ най-си-ромаситѣ. (Гласове: Исчерпано е). Предложението на г-на Аннева нека остане за второ четене, а сега да пристѣпимъ къмъ други членъ.

Председателъ: На второто четене може г-нъ Анневъ пакъ да предложи своето предложение, съгласно съ пра-вилника.

Докладчикъ (Чете): Чл. 3. Ако даноплатеца дължи по много отъ 20 л. недоборъ и по малко отъ 60 л. той трѣба да исплати дълга си въ двѣ години, сирѣчь половината прѣзъ 1884 г. и другата половина прѣзъ 1885 год.

Д. Пошповъ: Тѣй като 2-й членъ приехме да бѣде срока 3 години, тогава какво да правиме съ този членъ; трѣба да се исхвърлятъ и 3-й и 4-й чл. (Гласове: съгласни).

Председателъ: Трѣба да вървимъ на редъ. Говорете сега за 3-й членъ, ако искате да се исхвърли. За 4-й ще дойдемъ по послѣ. (Гласове: да се исхвърли)

Полагамъ на гласуване чл. 3-й отъ законопроекта. Който приематъ този членъ, да си дигнатъ ржката.

Г. Геровъ: Искамъ думата.

Председателъ: Говори се вече върху члена.

Г. Геровъ: Не се е говорило.

Председателъ: Когато захванемъ да туряме на гласуване единъ въпросъ, нѣма да ви давамъ дума. (Единъ гласъ: Добрѣ.)

Моля господинъ Герова да не говори. Въпроса е изчерпанъ. Господа представители, заявявамъ ви за послѣденъ пжтъ, че когато започна да турямъ на гласуване едно предложение или единъ членъ, никому нѣма да давамъ думата. (Къмъ Г. Герова.) Г-нъ Пошповъ говори върхъ въпроса, и докладчика чете 2 пжти чл.: подиръ това какво искате?

Г. Геровъ: Вторий чл. ако го приемемъ, ще каже, че пакъ на богатитѣ остава да не плащатъ, а на сиромаситѣ налагаме да плащатъ.

Председателъ: Това го каза г-нъ Пошповъ, и ви не дѣйте го повтаря, ний го чухме това.

Г. Геровъ: Моля ви се правилника ми дава да говоря като представителъ (Председателъ звъни), вий нѣмате право да ми забранявате да говоря.

Председателъ: Азъ ще ви забѣлѣжя г-нъ Геровъ, че ако правилника ви дава право да говорите, правилника не ви дава право да повтаряте онова същото, което е говорилъ г-нъ Пошповъ. Азъ ви правя забѣлѣжка.

Г. Геровъ: Тогава не трѣба да разискваме законитѣ.

Председателъ: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Гласове: не желаетъ.) Ще туря на гласуване чл. 3. Моля онѣзи г-да представители, които го приматъ да си дигнатъ ржката. (Никой не дигна). Значи пада. Ще туря сега на гласуване предложението на г-на Пошпова, който предлага да се исхвърли този членъ. Който приематъ да се исхвърли този чл. да си дигнатъ ржката. (Болшинство) Народ. Събрание приема да се исхвърли третий членъ.

Докл. Списаревски (чете):

«Чл. 4. Ако недобора на една даноплатецъ е по-малко отъ 20 лева, той трѣба да го исплати презъ 1884 год.

Дуковъ: Този чл. самъ по себе си пада, тѣй като стана неспоразумѣние и третий чл. се исхвърли несправедливо, сега трѣба да се исхвърли и този членъ; но тогазъ по-добрѣ е да нѣма този законъ. Вий постановихте г-нъ Пошповъ, щото, ако се исхвърли единъ чл. ще се исхвърли другъ, и тогава по-добрѣ е да нѣма законъ. 4-й чл. не значи нищо, като се исхвърли 3-й.

Буровъ: Азъ искамъ да кажа за 4-й чл., че и той трѣба да падне, както и 3-й, защото той се касае до слабитѣ хора, които иматъ по-малко отъ 20 лева. Сега слабия да си исплати недобора за една година, то какво ще каже.

М-ръ Цанковъ: Като оничтожихме 3-й членъ и когато оничтожаваме сега и 4-й, не трѣба да се каже по-горѣ отъ 60 лева въ вторий членъ. Трѣба да се поправи това. (Гласове: При второто четение).

Секр. Д-ръ Цачевъ: Тѣй като 3-й чл. отхвърлихме не премемно трѣба да отхвърлимъ и 4-й (Председателъ: това го казаха и други още двама), т. е. 3-й и 4-й чл. не сж съгласни съ вторий, заради това може и въ второто четение да претърпи нѣкое измѣнение този законъ, и тогава закона ще стане тѣй както трѣба да гласи той. Заради това да се исхвърли този чл., за да не губимъ врѣме.

Ст. Х. Добревъ: Искамъ да забѣлѣжя на г-на Дукова, който каза, че 3-й чл. се исхвърлилъ несправедливо, и че Нар. Събрание се произнесло несправедливо, когато знае, че Нар. Събрание го отхвърли едногласно, той нѣмаше право да се произнася така.

Анневъ: Азъ не намирамъ никаква логика въ думитѣ на г-на Дукова и г-на Бурова, които казватъ, че трѣба да се исхвърли 4-й членъ; ако нѣкой е съвършено несъстоятеленъ и не може даже да се препитава, тогава по-добрѣ е да му се опрости и да не плаца никакъ. Такъвъ подданикъ по-добрѣ е да го нѣма. Или съвѣмъ да се опростяватъ на такива, които не могатъ да платятъ, и които съ мжнотия искарватъ насжщния си хлѣбъ; или пакъ, ако е немарливъ или калпавъ най-сетнѣ даноплатеца, то той да се застави да плати.

Д. Пошповъ: Да се положи чл. на гласуване, и онзи, който не може да плати нему ще му се опрости.

Председателъ: Ще туря на гласуване чл. 4, както го предлага комисията.

Дуковъ: Трѣба да се каже

Председателъ: Моля г-на Дукова, да не повтаря казанитѣ единъ пътъ доказателства.

Дуковъ: Като запрѣтвате нѣма да говоря нищо, нека говорятъ другитѣ.

Председателъ: Азъ ви не запрѣтавамъ.

Дуковъ: Туй щѣхъ да кажа, гдѣто казватъ, че, щомъ не може да си исплати 20 фр. ще му се опрости; но мислете, че даждията се събиратъ по 20 пари и по 10 пари. Отъ една страна отъ богатитѣ не ще събирате, а на сиромаситѣ ще опростите, тогава пада закона за недоборитѣ. Само това казахъ; да се не опрощава на никого; но не ми се позволи да говоря.

Шивачовъ: Азъ мисля, че тукъ вината не е въ това, което каза г-нъ Анневъ; тука вината е, че самото правителство не обръща внимание за събиране на данъцитѣ. (Гласове: Това го чухме).

Попповъ: Г-нъ Дуковъ не може да изложи онова, което искаше. Тукъ се казва, да се даде сѣщия срокъ и на онѣзи, които иматъ да даватъ по-малко, а не се казва да не плащатъ онѣзи, които има да плащатъ по-малко отъ 20 фр. Който не може да плати никакъ, има по-долу единъ членъ, който го освобождава.

Председателъ: Полагамъ на гласуване чл. 4-й, както го предлага комисията, и моля, които го приематъ да си дигнатъ ржката. (Никой). Значи чл. 4-й пада. Сега предлагамъ на гласуване предложението на г-на Поппова да се исхвърли този чл. отъ законопроекта. Които приематъ да се исхвърли, да си дигнатъ ржката. (Болшинство) Нар. Събрание приема да се исхвърли.

Докл. Списаревски (чете):

Чл. 5. Даноплатеца е свободенъ да исплати всичкия си недоборъ изведнажъ; той е свободенъ да исплаща изведнажъ и частъта отъ недобора, която се пада да плаща всѣка година; и най-послѣ, той може да исплаща годишната частъ въ нѣколко срока, но въ всѣкий случай въ не по-много отъ шесть срокове, сирѣчь всѣки два мѣсеца по една шеста частъ.

Но тъй като ще сж нуждни нѣколко мѣсеца за съставяне вѣдомоститѣ на недоборитѣ и за тѣхното утвърждение, събирането недоборитѣ презъ 1884 год. може да започне по-късно, но въ всѣкий случай, частъта, която ще трѣба да се исплати презъ тая година, трѣба да постъпи въ ковчежничествата до края на годината.

Председателъ: Полагамъ на гласуване чл. както е въ законопроекта на правителството. Моля, които го приематъ, да си дигнатъ ржката. (Болшинство).

Докл. Списаревски (чете):

Чл. 6. Частъта отъ недобора, която се плаща на падежа на единъ срокъ, не може да се исплати, ако не е исплатена частъта отъ даждието за текущата финансова година, която частъ се пада на тоя сѣщъ срокъ. (Приема се).

Чл. 7. Ползватъ се отъ правото на сроковетѣ, които дава настоящия законъ (чл. чл. 2, 3) само ония даноплатци които си плащатъ принадлежащитѣ части на опредѣленитѣ срокове. Въ случай обаче че финансовитѣ агенти бждатъ принудени да прибѣгнатъ къмъ мѣрките опредѣлени въ чл. 66 отъ закона за надзора и събирането даждията, тогава се прибиратъ всичкитѣ недобори, които даноплатеца дължи, и даждията за цѣлата година съгласно чл. 68 отъ сѣщия законъ, като не се загубва отъ видъ чл. 355 отъ Врем. Сждебни Правила за устройството на Сждеб. частъ въ България.

Шишковъ: Тѣй като чл. 3 се исхвърли моля докладчика, дѣто се казва тамъ чл. 2 и 3 да се махне чл. 3.

Ст. Х. Добревъ: Туй щѣхъ и азъ да кажа 3-й чл. да се махне.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 7 съ поправката на г-нъ Шишкова? (Приема се).

Докладчикъ (чете):

Чл. 8. Немедленно слѣдъ утвърдението на настоящия законъ и съгласно съ наставленията на Финансовото Министерство, окръжнитѣ управители взематъ мѣрки за съставяне въ всѣка община по приетия редъ списъци, които трѣба да съдържатъ:

1-во. Имената на даноплатцитѣ, които дължатъ недобори и

2-ро. Суммата отъ недобори, която всѣкой даноплатецъ дължи на сѣкровището.

Чл. 9. Тия списъци, като се провѣрятъ и утвърдятъ отъ управителя се испращатъ на кметоветѣ, за да почнатъ събирането на недоборитѣ, съгласно съ настоящия законъ и съ закона за надзора и събиране даждията. (Приема се).

Чл. 10. Отъ исплащане на недоборитѣ се освобождаватъ само несѣстоятелнитѣ даноплатци. (Приема се).

Чл. 11. Несѣстоятеленъ даноплатецъ е оня, който не притѣжава никакъвъ недвижимъ имотъ, или никакъвъ движимъ имотъ, който може да се наложи съ запоръ (чл. 355 отъ Времен. Прав. за устр. Сждебната частъ въ България), или най-послѣ, който лѣжи болѣнъ и не е въ състояние да се прехраня.

На такива длѣжници на сѣкровището се издава отъ общинския сѣвѣтъ свидѣтелство за несѣстоятелность, което даноплатеца испраща на управителя.

Комисията е измѣнила само редакцията на този членъ, а не смисъла му, и е казала така: «несѣстоятеленъ даноплатецъ е онзи, който не притѣжава никакъвъ движимъ или недвижимъ имотъ върху които може да се наложи запоръ съгласно съ чл. 355 отъ Врем. Сждебни Правила и т. н.»

Председателъ: Мисля измѣнението на комисията измѣнява и смисълъта на закона. Члена тукъ както е въ законопроекта, е много добръ направенъ, защото нѣма недвижимъ, имотъ върхъ който да се налага заповѣрь.

Докладчикъ Списаревски: Ний го направихме така, за да не се повтара два пжти «имотъ.»

Анневъ: Тукъ законодателя е опредѣлилъ много лошо, какъ трѣба да се констатира състоятелността или несъстоятелността на нѣкого. Азъ ще ви кажа, както се каза и по-напрѣдъ, че има много търговци, които иматъ за начало да не притѣжаватъ недвижими имущества нито за пара, а притѣжаватъ пълни каси съ лири; нъ тѣ не се виждатъ, (лиритѣ) той нѣма нито ниви нито волове; нито крава, нито нищо. Тогава не е за чудо, ако единъ день казва градскій съвѣтъ, че еди-кой си Х или Н е бѣденъ и не е въ състояние да си плати даждието, понеже лиритѣ не се виждатъ. Заради това тукъ законодателя не е зналъ просто какво пише. А трѣба да се тури единъ членъ, който да опредѣлява: какъ да се констатира несъстоятелността на еди-кой си человекъ. Азъ разбирамъ за несъстоятеленъ онзи, който едвамъ искара наещния си хлѣбъ. А има други, които играятъ съ голѣма търговия и банкови операции, а се не види нищо; тогава ще каже че и той е несъстоятеленъ?

Юрданъ Шишковъ: За да се опредѣли състоятелността на единъ человекъ, то не се пита отъ него си, а ще да има едно свидѣтелство, и тѣзи свидѣтелства се издаватъ отъ общинскій съвѣтъ. Слѣдователно, ако общинскій съвѣтъ даде свидѣтелство за нѣкого, той ще отговаря самъ за онова лице, на което е далъ свидѣтелство. За успокоение на г-на Аннева ще кажа, че по-доло е предвидено, какъ ще се постѣпи съ онѣзи, които не плащатъ данъцитѣ си, и кои сж несъстоятелни и кои състоятелни.

Димитръ Попповъ: Азъ не зная този, който нѣма движимо и недвижимо имущество какво ще плаща и за какво ще плаща. То се разбира, че като нѣма нищо, нѣма и да плаща нищо. Ако ли е сарафинъ и има лири, нъ като нѣма недвижимъ имотъ не ще да плаща емлякъ, нъ ще да плаща другъ единъ данъкъ теметуатъ; нъ какво ще му земе друго. То се знае, че който има лири въ чуждѣ дюкянъ, не ще да плаща нищо.

Анневъ: Азъ благодаря на г-на Шишкова, че благовили да ме успокоя, при всичко това той не може да ме увѣри, че можемъ да се предупредимъ отъ това зло, т. е. да не могатъ да се укриватъ онѣзи, които въртатъ голѣма търговия, която се не вижда. Г-нъ Попповъ ми приведе за доказателство сарафитѣ, но азъ ще му кажа, че има и такива, които не

сж сарафи, а праватъ банкови операции, безъ да иматъ нужда да отиватъ да продаватъ гологани и да купуватъ лири. Тукъ не е възможно да се опредѣли състоятелността и не състоятелността на хората по казанний начинъ.

Марко Велевъ: Има много люди, които се ползватъ сж много голѣма търговина, а нѣматъ движимъ и недвижимъ имотъ а стаятъ въ чужди кжщи подъ кирия. Ний глѣдами да налагами даждие само на онзи, който има движими и недвижими имотъ, който е взелъ пари отъ земледѣлческата и сиротинската касса, зада си купи два вола и една крава. Това нѣщо трѣба да се предвиди, защото всѣкой трѣба да плаща, а не само онзи, които има движими и недвижими имущества.

Анневъ: Азъ познавамъ тигива хора, които сж испросили свидѣтелства отъ градскій съвѣтъ, за да получатъ стипендия да си изучатъ синоветѣ на странно мѣсто или тукъ, и градскитѣ съвѣти имъ сж давали; между тѣмъ, тѣзи сж хора, които въ пълно не можемъ да кожемъ че сж биле въ състояние да поддържатъ синоветѣ си, но и не сж такива, за каквито се представятъ въ свидѣтелствата си. Ето гдѣ законодательтъ не е предвиделъ. А както каза г-нъ Марко Велевъ, има и такива хора, които имжтъ единъ чивтъ воллове и двѣ тормачета и това сж движими имущества. Него ще го зематъ за състоятеленъ и ще му продадатъ стоката, То ще каже, че той е по-състоятеленъ, отъ колкото този, който прави банкови операции въ Парижъ, Лондонъ или Виенна.

Ст. Х. Добревъ: До нейде г-нъ Анневъ има право, че да се означи това не е възможно. Нъ най-напрѣдъ това и законодателя не може да го предвиди. Тукъ е казано, и ний трѣба да знаемъ, че единъ человекъ, които има недвижими имоти, ще да знае неговата община колко ги има, и неговитѣ комшии, само тия може да знаятъ, и той не може да скрие отъ своята община. Заради това и по-доло законодателя е предвиделъ наказания за такива общини, които криятъ нѣкого. По нататакъ друго наказание не може да се тури.

Юрданъ Шишковъ: За да се прекратятъ дебатитѣ, азъ бихъ помолилъ г-на Аннева и Марка Велева, да формулиратъ и кажатъ, като какво искатъ да предоставятъ на този членъ.

Председателъ: Полагамъ на гласуване чл. 11. (Прочита го както си е по-горѣ).

Вълчевъ: Тамъ би трѣбало да стане: «върхъ които може да се наложи заповѣрь».

Председателъ: Добръ. Тогава ще стане така: «движими имоти върхъ които може да се наложи заповѣрь». Приема ли Нар. Събрание чл. 11, както се прочете сега? (Приема се).

Докладчикъ (чете):

«Чл. 12. Окръжния управителъ е длъженъ да провѣрва истинността на подобни свидетелства чрезъ своитѣ подвѣдомственни чиновници: окоп. началникъ, окоп. наглѣдникъ, финансови чиновници и ако се убѣди, че тѣ сж издадени безосновно, той събира недобора отъ ония, които сж издали лъжливото свидетелство и съ съгласието на окръжния съвѣтъ той имъ налага една глоба, която не може да превиди два пѣти суммата на недобора. — За несъстоятелнитѣ даноплатци се ходатайствува предъ Народното Събрание чрезъ Финансовото Министерство за упрощението на недоборитѣ, които длъжатъ». (Приема се. — Чете:)

«Чл. 13. Въ случай че единъ даноплатецъ не е несъстоятеленъ, но не може да исплати дълга си на опредѣленитѣ срокове, послѣдствие на тѣжка фамилия и на претърпени значителни загуби отъ стихийни явления, наводнения, огънь и пр., които го правятъ временно несъстоятеленъ, на такъвъ длъжникъ се дава единъ срокъ отъ 6 до 10 мѣсеца, въ разстояние на който той трѣба да се издължи на съкровището. Слѣдъ истичанъето на тоя срокъ, съ него се постѣпва по закона». (Приема се. — Чете:)

«Чл. 14. За ония даноплатци, които сж се изселили отъ общината, кмета съобщава на управителя имената имъ заедно съ новото имъ мѣстожителство, ако то му е извѣстно, и управителя взема мѣрки, за да имъ се иска исплащанъето недоборитѣ въ онова мѣсто, дѣто сж се тѣ заселили. Въ сѣщото време кмета обезпечава съкровището като наложи запоръ на недвижимитѣ имоти, които такива даноплатци би имали въ общината».

Нѣма никакви измѣнения.

Бобчевъ: Тука се казва: „ако му е извѣстно“, а никакъ не е казано, ако му е неизвѣстно. Азъ зная, че всичкитѣ кметове, отъ гдѣ сж се изселили хората ги знаятъ. Тогазъ кмета, когато е направилъ нѣкой нѣкоя работа ще каже, че не му е извѣстенъ. За това трѣба кмета да се задължи, да го покаже гдѣ е.

Ив. Минчовъ: Азъ мисля тука въ този членъ да се каже, че оны, който се изселява отъ село, догдѣ не си плати данъка, да не му се позволява да отива на друго мѣсто.

Дим. Попповъ: Добрѣ, ако тамъ има недвижими имуществва, ще ги секвестиратъ, за да се осигури съкровището. Но ако го не знаятъ?

Ст. Х. Добревъ: Г-нъ Иванчо Минчовъ казва, че кметовѣ трѣба да се задължатъ, че когато се нѣкой мѣсти, трѣба да му земжтъ данъктъ. Но това сж го практикували и до сега. Но въ нѣкои мѣста това напредъ стана, като не знаахъ кметовѣтѣ.

Л. Дуковъ: Таково нѣщо не може да се помисли, камо ли да се говори за него. Ако иска нѣкой да отиде до града, и тогава ако не му плати напредъ данъка, то ако иджтъ

5—6 мѣсеца, той не може ли да плати? Таково нѣщо не трѣба даже да се говори.

Ст. Х. Добревъ: Азъ по-напредъ казахъ, че сж го повечето практикували, когато се распродавали имуществва. Кмета не му потвърдява свидетелството, до гдѣто не си плати даждието; до гдѣ го не плати, той не гужда печатъ. До колкото ми е извѣстно, у насъ това се практикувало повече при даждитѣ.

Председателъ: Полагамъ на гласуване чл. 14, както се предложи отъ комисията и както е въ законопроекта. Който го приема, да си дигне ржката. (Болшинство). Приетъ.

Докл. Списаревски (чете):

«Чл. 15. Въ случай, че даноплатецъ умре, кмета иска даждията отъ наследницитѣ, ако тѣ сж получили какво-годѣ наследство». (Приема се).

«Чл. 16. Като възнаграждение на общинитѣ за събиранieto даждията и съ цѣль да имъ се даде помощъ за посрѣщанъе на общинскитѣ разноски, съкровището ще отпуска на общинскитѣ управления презъ годинитѣ 1884, 1885 и 1886:

1½ на сто отъ събранитѣ и внесенитѣ недобори въ надлѣжнитѣ ковчежничества;

½ на сто отъ събранитѣ и внесенитѣ въ ковчежничествата даждия за текущата година».

Комисията е направила измѣнение, щото въ първа алинея: намѣсто 1½ на сто е поставила 2%, а въ втората намѣсто ½% е поставила 1%.

Манафовъ: Тѣй като твърдѣ обширно се говори, че недоборитѣ не по немарение отъ населението не сж внесени, но просто не е ималъ, кой да ги пребира, или не сж искали гдѣто трѣба това даждие, и въ концѣ концовъ, искаме да даваме това, което има да се даде на ковчежничеството, на общинитѣ, на които искаме да даваме нѣкои права. Азъ разбирамъ недобори, когато нѣкой человекъ не може да плати, да му се даде единъ срокъ, но тука разбирамъ, че при събиранieto на даждии се е постѣпало съ немарливостъ. За това да се отблъсне съвършено това.

Дим. Попповъ: Комисията е направила твърдѣ умѣстно това измѣнение. Това ще служи именно да се насържжтъ оны, които сж натоварени съ събиранieto на данъка. Измѣнението е твърдѣ намѣсто и да се приеме.

Д-ръ Цачевъ: Предложението, което направи комисията, азъ го виждамъ, че е предложение твърдѣ умѣстно, защото то ще даде причина да подкане кметовѣтѣ, щото въ полза на общината да събиратъ даждитѣ.

Напр. ако има въ една община 100,000 франка даждии, то съ 2% ще получи община 2,000 лъва; ако сж 50,000, ще останжтъ за община само 1,000 франка. Това

ще бже една причина, която ще подкани общинскитѣ съвѣти да събиратъ даждии редовно, като ще извлекатъ полза за общината. За това да се приеме мнѣнието на комисията. (Съгласно).

М-ръ Цанковъ: Истина, че М-ството тури въ този законъ, за да зематъ и общинитѣ нѣкой перцентъ отъ данъка, и го туря въ закона за недоборитѣ, защото нѣмаше другъ случай гдѣ да го тури. Истина, че на нѣкои хора, които живѣха въ Европа, чудно имъ се види, какъ да се дава за данъци нѣщо. Но заради насъ не е това чудно и трѣба да стане, защото всичкитѣ данъци ги събира общината, и прави всинкитѣ разноси за данъка, а правителството на готово го събира.

Правителството бѣше на мнѣние, щото най добръ финансовитѣ чиновници да ги нѣма, защото общинитѣ отговарятъ за събиране данъци. По напрѣдъ въ финансови закони таково нѣщо не е било предвидено. Истина, комисията мисля, че е добръ направила, и ако бѣше по моето мнѣние, можеше да се увеличи още, и щеше да с още по-добръ. Защото тия общини трѣба да иматъ приходъ, и тѣ не могатъ да се поддържатъ, ако имъ не даваме нищо.

Л. Дуковъ: Това което иска да отблъсне г-нъ Мануфровъ, се е практикувало и въ турско врѣме; да се практикува и сега това нѣщо.

Когато видимъ, че никой не отива да слугува безъ плата, нито жандаринъ, нито финансовъ чиновникъ, въобще никой, а само община да се натоварва даромъ да работи? Какъ могатъ тѣзи общини да съществуватъ ако не имъ се даде такава една помощъ, отъ какво ще се ползватъ общинитѣ? За това и азъ съмъ на мнѣние, ако може да се утолѣми, а не да се отблъсне. Азъ се присъединявамъ къмъ комисията, и да си остане както си е.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ Дуковъ казва, че и въ турското врѣме се земаше; но въ турското врѣме бѣше съвсѣмъ друго. Нар. Събрание не трѣба да разбира, че се земало отъ данъка за мухтарина, но той налагаше съвсѣмъ другъ данъкъ, на пр. на грошъ пара, но той се земаше вѣнъ отъ данъка на правителството, и налагаше се на населението. Въ тоя законъ не е така. Тука отъ данъка, който принадлежи на правителството, се зематъ 2%. (Съгласно).

Анневъ: Азъ мисля, че общинскитѣ управления не сж комисионерски контори или банки за инкассо, та да имъ се дава провизиона. Азъ съмъ противенъ на това, да имъ се дава провизиона. То е даже абсурдно нѣщо, ако погледаме по дълбоко въ това.

Освѣнъ това, ако даваме провизиона, ще стане това причина, да произлизатъ сѣки день кавги. Това е данъкъ, и сѣки даноплатецъ е длъженъ самъ да занесе данъка. Защото ако общината състои отъ нѣколко села, то кмета ще се качи на единъ конь и ще заобиколи 10-тѣхъ села да събира данъка. Какви разноси ще направи? Два гологана на день и той си ги плаща, безъ да ги дава нѣкой. Но азъ не съмъ противенъ да се предвиди въ бюджета за канцелярски разноси за всѣка община по нѣколко стотини лѣва. Но ако даваме провизиона, то това е просто, гешефтарска работа.

М-ръ Цанковъ: Г-да Анневъ като говори тука, зема за примѣръ една градска община, на която правителството отстъпва толкосъ права, които въ селата нѣматъ. Въ градоветѣ може да събержатъ данъци, като иматъ толкосъ приходъ. Но земете предъ видъ една селска община, която нѣма никакъвъ приходъ, и на която най главната работа е, дѣто събира данъкъ. И глѣдаме, че селскитѣ кметове сж събирали данъка и недоборитѣ повече отъ градскитѣ. Селскитѣ общини горки плащатъ вѣнъ отъ правителствени данъкъ на своя кметъ, и пакъ събиратъ добръ. За това е праведно да имъ се отстъпи едно право за труда имъ.

Шивачовъ: Да опредѣлимъ комисиюна, както казва г-нъ Анневъ, за събиране останалитѣ даждии, отъ миналитѣ години, значи да накараме хора освѣнъ да не събиратъ данъци, но и да чакатъ нѣколко години, когато може би 5% да имъ се даде. (Гласове: Не е право!).

Освѣнъ това ще даваме на населението още по-голѣмо право да мисли, че тѣзи пари, които имъ даваме, сж сѣщи, които се зематъ отъ населението. Каква смисълъ има това, да се зематъ пари отъ единъ джобъ, и да турятъ въ другъ? Общини иматъ кметове и помощници, които се плащатъ отъ мѣстни общински даждии. Така щото да имъ се опредѣли провизионъ, това е излишно, и азъ моля Нар. Събрание, да не хвърли този членъ.

Иор. Шишковъ: Азъ съмъ увѣренъ, че всичкитѣ г-да представители сж съгласни, да се отсѣпи една сума на общината за събиране на данъцитѣ. За доказателство можете да земете и това, че общинитѣ, които до сега имаха само по единъ кметъ и помощникъ, отъ сега нататѣкъ ще иматъ по единъ кметъ и двама помощници. И именно, защото всичката работа по събирането на даждията се възлага на тѣхъ, к всичкитѣ общини, не сж като софийската да иматъ толкосъ доходи, но има и такива, които нѣматъ нищо. А трѣба да се плаща нѣщо на онѣзи, които вадятъ паритѣ.

М. Велевъ: Г-да азъ незнамъ защо сж нѣкои г-да толкось противни на тия общини, които събиратъ даждии, защо да имъ се не дава нищо. Които ще събиратъ не само даждията но и 30 милиони бюджета, който го събиратъ кметовѣтъ, които не зематъ нищо. Не знамъ защо тѣзи г-да Шивачовъ и Анневъ, когато сж чиновници (Анневъ: Не сме чиновници), ако не сте сега, биле сте, когато сж получавали, като чиновници златни левчета и си сж мѣрили, а кметовѣтъ, не че ще се ползватъ много, а кассата на общината ще се ползува, и пакъ не искатъ да се отстѣпни една часть на общинитѣ, та да подкрѣпимъ $\frac{1}{4}$ часть отъ общинския бюджетъ, защото и онези г-да кметове събиратъ за хазната правителствена, защо сега тѣзи противорѣчатъ и да неоставятъ 6 гроша за общината безъ никаки разности на правителството. Отъ тѣзи г-да чиновници, когато злоупотрѣби нѣкой, тѣ по втори пѣтъ допълняватъ това отъ кмета, защото той има недвижими и движими имущества и цѣлата община гарантира заради него, а този не знамъ отъ дека иде противникъ. Това, което каза комисията е твърдѣ справедливо и трѣба така да остане, защото трѣба и общината да се ползува. Кметовѣтъ отъ една страна сж служители и за градоветѣ, декато има толкось противници, като Шивачова и Аннева, за двата гроша на общината. Кога бихме ние чиновници, като тѣхъ (Шивачовъ: Не сме чиновници!) не биха ни отстѣпили половината.

Манафовъ: Каза се най-напрѣдъ отъ г-на Дукова, че по-напрѣдъ кметовѣтъ служиха даромъ. Азъ мога да увѣря, че всички тѣзи сборищи, или както се наричаха по-напрѣдъ старейшини, когато туриха единъ кметъ, то твърдѣ хубаво общината плащаше за него. Значи, че всичкитѣ тѣзи сборищи сж получавали своитѣ заплати, безъ да сж оставяли своитѣ частни работи. Отъ друга страна, азъ не съмъ противенъ, щото на всѣка община да отпущаме по нѣщо, но да го отпущаме по този начинъ, съмъ почти противенъ. Азъ съмъ съгласенъ, именно за всѣка селска община, да се опредѣли отъ страна на правителството за кметовѣтъ и помощникитѣ за канцелярски, което ще бѣде твърдѣ справедливо; ако ли постѣпимъ иначе, утрѣ министерството ще ни представи, пакъ 5 мил. фр. дефицитъ или бюджетъ съ 5 мил. фр. да не достигне. Утрѣ ще ни каже, вие отпущайте това, но за това трѣба да предвидите нови даждии, за да подпълните туй, което сте оставили на общинитѣ. Заради това иначе по-лесно ще достигнемъ до истинската цѣль или до истинската помощ или онуй, което трѣба да се даде на общината, отъ колкото туй. Зарадъ туй, азъ предлагамъ и моля народнитѣ представители, като зематъ

това въ внимание, да отблѣснатъ по този начинъ комисията, а иначе да се отпусне на общинитѣ.

Д. Попхвѣвъ: (Изчерпано е!) Тука се казва, че общинитѣ не плащатъ нищо. Азъ знамъ, че едно село, ако плаща 500 гроша данѣкъ, то плаща 100 гроша за кмета. Въ една община трѣба да има кметъ съ 100 фр. заплата, писаръ 100 фр. пошалионъ 50 фр. и на двама помощници 100 фр. на мѣсець. За това да имъ се отпуска това, което е предвидела комисията, а до година можемъ да махнемъ и наглѣдниците, а общинитѣ сами да събиратъ данѣцитѣ, и ще запознаемъ населението съ нашето правителство. Селянитѣ ще плащатъ тогава на драго сърдце вергийтѣ си, безъ да има наглѣдници по селата.

Председателъ: Има записани още 7 души. (Изчерпано е!). (Да се говори!) Ще туря на гласоподаване.

Дуковъ: Искамъ думата.

Председателъ: Има още 7 души записани. Всѣки единъ отъ тѣзи, които сж записани е говорилъ поне 2 пѣти. Ако Нар. Събрание желае да се разисква? (Гласове: Желаетъ! — Не желае!).

Които сж на мнѣние да се продължи разискването върху този членъ, да си дигнатъ ржката. (Меншенство). Нар. Събрание рѣшава, че нѣма да се говори върху този въпросъ, и ще се гласува. (Депутатъ Анневъ отива си). Полагамъ на гласуване чл. 16 отъ законопроекта, както го предложи комисията, именно въ втората алинея на мѣсто $1\frac{1}{2}\%$ да бѣждатъ 2% , а на мѣсто $\frac{1}{2}\%$ да бѣждатъ 1% . Онези г-да, които сж на мнѣние да се приеме съ измѣненята на комисията, да си дигнатъ ржката. (Болшинство).

Докладчикъ (чете):

Чл. 17. Всѣка община, слѣдъ исплащанье недоборитѣ си, ще започне да получава 2 на сто възнаграждение отъ събранитѣ и внесенитѣ въ ковчежничеството сумми за даждията на текущата финансова година.

Комисията на мѣсто 2% е турила 3% възнаграждение

Шивачовъ: Азъ мисля, че суммата 3% е много голѣма; нека останатъ 2% . Повече отъ 2% не дѣйте да приемате, и да се свърши. Защото иначе, ако ще се събератъ 20.000.000 данѣкъ, трѣба да се платятъ 600.000 лева на общинитѣ. Значи да се наложи още такъвъ данѣкъ на населението. На мѣсто добро ще правите зло на населението.

М-ръ Цанковъ: На г-нъ Шивачовъ по-напрѣдъ повториохъ, че не разбира, че тѣзи 2 или 3% не ще да се налагатъ, като другъ данѣкъ на населението, а ще се зематъ отъ суммата, която принадлежи на правителството.

Именно за да се улесни общината или населението, за това се отстъпва това; а не че се налага другъ данѣкъ на населението.

Пошповъ: Щомъ предишния членъ се прие съ измѣнение отъ 1 1/2 % на 2 %, то тогава ако го неприемемъ, ще бѣде противорѣчие (Съгласие). (Гласове: Изчерпано е! Не е изчерпано)!

Шивачовъ: Азъ ще отговоря на г-на Цанкова, че именно ако ще има въ бюджета единъ дефицитъ отъ 1/2 милионъ, който даваме на кметове отъ гдѣ ще ги земе г-нъ М-ръ? Ще ли ги наложи пакъ? Това ще каже, че отъ единъ джобъ да земаме и да го турваме въ другъ. (Шумъ. Марко Велевъ: Не разбирамъ ти нищо)!

Ст. Х. Добревъ: Азъ искамъ да забѣлѣжа на г-на Шивачова, че или не проумѣва или не е членъ члена. Тука не е казано: за недоборитѣ, а като се свършѣтъ недоборитѣ за послѣднитѣ.

Дуковъ: Тѣзи пари 3-тѣ % разбира се и сега се даватъ. Ако данѣцитѣ се плащѣтъ редовно, тогазъ и надгледванието ще остане връзъ общинитѣ. Ако ли натоварваме общинитѣ харизано да събиратъ данѣцитѣ, тогава финансовитѣ нагледници, не ще можемъ да унищожимъ. Заради това, да оставимъ както е 3 %, и да ги зематъ тогазъ, когато общината се исплати.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 17 отъ законопроекта съ измѣнението на комисията намѣсто: 2 % да станѣтъ 3 %? Който приема да си дигне ржката. (Болшинство). Приетъ.

Докладчикъ (чете):

Чл. 18. За исплащанѣто това възнаграждение Финансовото Министерство ще издаде особенъ правилникъ. (Приема се).

За второто четение ще се тури на дневенъ редъ.

Анневъ: Моля дума, за лично обяснение. По-напрѣдъ г-нъ Председателъ на Нар. Събрание благоволи да положи въпроса: да ли е исчерпанъ въпроса или не? Азъ се подчинихъ на вишегласието. Но имамъ да забѣлѣжа, че можеше да не се даде думата на онѣзи, които говориха 2 или 3 пѣти. Единъ г-нъ, Марко Велевъ, става да говори.

Председателъ (звъни): Права забѣлѣжка на г-на Аннева. Давамъ 10 минути распускъ.

(Послѣ распуска).

Председателъ (звъни): Засѣданието се открива на ново.

Списаревски: Комисията има приготвенъ още единъ законопроектъ за акциза на тютюна. Ако желае Н. Събрание да се докладва.

Председателъ: Ще се тури по края на дневния редъ и когато му дойде реда, ще се разгледва. На дневенъ редъ има докладъ на прошетарната комисия.

Вошнаковъ: Подиръ двѣтъ прѣдложения отъ М-рството на Общ. Сгради и Народното Просвѣщение, ако приема Н. Събрание подиръ туй да ги докладвамъ.

Председателъ: Приема ли Н. Събрание докладчика на прошетарната комисия, да докладва подиръ тѣзи двѣ прѣдложения. (Приема се), тогава дневния редъ се видоизмѣнява. Дневния редъ се нарежда на слѣдующи начинъ: Най-напрѣдъ прѣдложенията на М-рството на Общ. Сгради, подиръ отъ М-рството на Народ. Просвѣщение и подиръ доклада на прошетарната комисия. На дневенъ редъ иде прѣдложението на М-рството на Общ. Сгради.

Вълчевъ: Дѣ е законопроектъ?

Председателъ: То е само една статия отъ 3 реда ще се прочете и Нар. Събрание да се произнесе.

Вълчевъ: Работата е, че и три реда само нѣкогашъ иматъ голѣма важность.

М-ръ Икономовъ: Не се напечата, защото предложението не е ново. Измѣнява се само една дума. Туй е прието отъ Н. Събрание прѣзъ ноемврий 1882-та година.

Председателъ: Г-нъ Вълчевъ трѣбаше да бѣде тукъ, когато се туряше това на дневенъ редъ, да искаше да се напечата. Но това се тури на дневенъ редъ, безъ да се казва, че трѣба да се напечати.

Секр. Цачевъ (чете):

Докладъ до Негово Височество

№ 4725.

Господарю!

Едно отъ най-първитѣ средства за развивание на народната промишленность, търговия и богатство сѣ безъ съмнѣние добритѣ пѣтища. Безъ добри пѣтища, за лесно и ефтино пренасяние на произведенията и стокитѣ отъ мѣстото на производството имъ до мѣстата на потребление, продажба и извозвание, усилията на населението, да си улучи поминѣка и материалното положение, всѣкога ще оставатъ осуетени. Трудното и скѣпото прѣвозвание на произведенията всѣкога ще прави тѣзи послѣднитѣ по скѣпи отъ колкото трѣба, и всѣкога ще ограничава количеството на тѣхното извозвание. Лошото състояние на пѣтищата вреди на населението и въ такви случаи, когато нѣкои произведения струватъ пари и се търсятъ; защото мѣжното и скѣпото превозвание до пристанищата или до пунктотѣ

на потреблението всѣкога свалятъ цѣнитѣ на произведенията за самитѣ производители. Ако самѣ производители вози, той губи много трудъ и много време при возиането и ползата отъ самитѣ произведения силно се отъ това намалява за него. При лошитѣ пѣтища, той не само губи много време за всѣко свое пѣтувание до пристанището или до пазаря, нѣ употребява и по-много пѣтувание за превозвание на извѣстно количество произведение. На мѣсто да натовари на колата си 500 оки заеднажъ и да прѣмине разстоянието 7—8 часа въ день, той товари, по причина на лошитѣ пѣтища само 300 оки и употребява за преминаванието на горнето разстояние тъкмо два дня. За случайноститѣ съ колата и добитѣка по пѣтя, случайности твърдѣ чести, нищо не казвамъ.

Така, безъ добри пѣтища за съобщения и превозвания на разнитѣ отечествени произведения, богатствата на страната и трудолюбието на населението като ще оставатъ не разработени и не възнаградени, както трѣба, на правителството и на самия народъ, лѣжи голѣма и неминуема обязаность да се грижатъ за доброто състояние на пѣтищата въ нашето отечество и да не щадятъ никакви жертви за тая работа. Стореното отъ правителството и Народното Събрание по тая частъ до сега много добръ показва, че тая грижа никога не се е забравяла до сега и никога не се е испущала изъ видъ. Правителството е струвало всичко за по пълното осъществление на тая задача, и Народното Събрание всѣкога е одобрявало мѣрцитѣ на правителството. Освѣнъ увеличението на бюджета по Общитѣ Сгради, Народното Събрание на 1880 год. е вотирало наредба, по която всѣки гражданинъ отъ 20—50 години се е задължавалъ да помага на правителството и да работи на пѣтищата по 4 дни всѣка година.

Наредбата бѣ много добра, нѣ опита показа, че отъ нея малка полза се придоби и още по малка потрѣба да се чака. Установената натурална пѣтна повинность твърдѣ малко спомогна за улучшението на пѣтищата по тия прости причини.

1-во Че всѣки жетель не знае и не може да прави всичко, което трѣба да се прави по пѣтищата;

2-ро Че отъ жителитѣ се искаше не едно извѣстно количество работа, а само работа чрезъ 4 дни, вслѣдствие на което прѣзъ тѣзи дни не се изработваше нито половина отъ потрѣбното;

3-то Че пѣтната натурална повинность не се исплащаше отъ всичкитѣ жители равномѣрно, на едни падаше по тѣжко а на други много по легко. Освѣнъ гдѣто се допушаше на гражданитѣ никога да не правятъ нищо по тая частъ и

всичката работа се товареше само на селското население, и това послѣдното на всѣкадѣ еднакво работеше. Дѣто окр. управление е бивало повече грижливо за доброто състояние на пѣтищата, тамъ населението се е искаряло на работа повече рѣдовно; напротивъ, гдѣто окр. управление бивало немарливо въ това отношение, тамъ нищо не се правило за пѣтищата или се е правило твърдѣ малко, вслѣдствие на което пѣтищата тука сж остали въ съвършенно пренебрегнато положение. Но и тамъ гдѣто населението е било повикано да се исплати съ работа пѣтната повинность, тамъ сж ставали въпиющи несправедливости, като сж искарявали на работа жени, дѣца и сиромаси, а пакъ на другитѣ се е допушало отъ общинскитѣ влисти да се испуватъ отъ тая повинность.

По всичкитѣ тѣзи причини, пѣтищата като сж остали или въ съвършенно развалено състояние или же състояние на недовършенность, на не пълна исправность и трѣба да се довършатъ и улучшатъ, азъ намирамъ, че пѣтната натурална повинность, за да достигне своята цѣль и да се распредѣли по единъ по правиленъ и по равномѣренъ начинъ, трѣбало би да се замѣни съ парична повинность въ 4 лева и да се събира заедно съ други правителствени даждия, отъ сички онѣзи граждани, които по наредбата на Нар. Събрание се задължени да работятъ на пѣтищата прѣзъ 4 дни въ годината. Платата 4 лева за пѣти дни не може да бѣде тѣжка за никого, не само по това, че надницитѣ по нашето отечество сж много по високи отъ тая цифра, нѣ още и по това, че поправяни и поддържани по единъ по правиленъ и повече технически начинъ, пѣтищата въ малко врѣме ще се доведатъ до по добро състояние и съ своитѣ удобства многократно ще възнаградятъ жертвитѣ на жителитѣ.

Като долагамъ за това, имамъ честта най-покорно да помоля ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО да благоволите и заповѣдате да се внесе на разглѣждане въ Нар. Събрание прѣдложението за измѣнение наредбата за пѣтната повинность приета отъ Нар. Събрание и утвърдена съ указъ на ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО отъ 17 декемврий 1880 г. подъ No 750, както слѣдва.

За извършвание работитѣ по направата, преправката и поддържката на държавнитѣ и окрѣжни пѣтища въ Българското Княжество всѣки отъ жителитѣ на Княжеството безъ исклучение, на възраст отъ 20—50 години, да е длѣженъ да плаща въ годината 4 лева.

Ако ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО одобрявате това мое прѣдложение, моля да подпишите прѣдложения тукъ указъ.

Съмъ Господарю на ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО най покоренъ
служитель и вѣренъ подданикъ.

Подписалъ М-ръ на Общитѣ Сгради и пр. Икономовъ.

Вѣрно съ първообразното:

Началникъ на Отдѣлението Марковъ.

София, 14 ноемврий 1883 г.

М-ръ Икономовъ: Подиръ това, което се искава въ доклада, остава твърдѣ малко да кажа. Ще кажа само, да се замѣни тази пѣтна натурална повинность, съ парична повинность, не само за улеснение на правителството, но и за улеснение на самото население. Въ послѣдне врѣме, когато пѣтувахъ азъ, видѣхъ, че нѣйдѣ нищо не се направило, а нѣйдѣ се направило нѣщо само отъ сиромаситѣ, които нѣматъ никаква защита отъ кмета. Намѣрихъ жени и дѣца слаби и бѣдни които работиха, а ония които сѣ силни и иматъ лѣснина да правятъ, нѣма ги. Тѣ иматъ лѣснина да се искупуватъ отъ тази повинность. Когато изключимъ тия, които могатъ и трѣба да работятъ, тогава никога нищо не можемъ да направимъ за пѣтищата. Освѣнъ това, когато излизатъ хората на работа, половината отъ тѣхъ работятъ, а другитѣ се маятъ три-четири деня и мислятъ, че работата е свършена, а за пѣтищата пакъ нищо не станало, и тѣй идущата година ставатъ още повече развалени, отъ колкото миналата. Тѣзи причини ме накараха да прѣдложа това на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО, и да моля сега Нар. Събрание да приеме този способъ. Платата, или данъта, която се полага, не е твърдѣ голѣма; защото н. пр. въ вѣсточната частъ на България, както въ Русчукъ, хората работятъ съ гонделюкъ по 4 франка на день, а тукъ се иска за една година, само 4 франка да плаща всѣкий. Съ тия пари М-рството мисли да нареди тѣзи пѣтища, да ги докара въ по добро състояние и да улесни сношенията на самото население, което вози да продава своитѣ произведения. Има по междуви хора земледѣлци, има и търговци, които знаятъ състоянието на пѣтищата и на тѣхъ оставямъ да кажатъ, да ли е справедливо и да ли трѣба да стане това нѣщо или не.

Д. Попповъ: Наистина, както каза г-нъ М-ръ, че пѣтищата до сега не сѣ били както трѣба. Наистина селянитѣ сѣ ги искарвали да правятъ, когато сѣ имали най много работа, но пакъ нищо не се направило. Тѣй сѣ се распорѣждали; но най-сетнѣ пѣтищата не сѣ станали и пари сѣ се изгубили. Сега и азъ казвамъ, че не е много да се наложи единъ франкъ; но тѣзи пари ако се повѣрятъ на нѣкой специалисти, (смѣхъ) които дохождатъ отъ вѣнъ, какво ще стане съ тѣхъ? Добрѣ би било да се повѣрятъ на град-

скитѣ или окр. съвѣти; защото ако ги повѣримъ на специа-
листи, нѣма да имамъ послѣ нито пари нито пѣтища.

М-ръ Икономовъ: Жалъ ми е, че това предложение дойде да се разглѣдва въ Нар. Събрание, прѣди да се разглѣда бюджета. Тамъ всичко ще се разясни. Само на кѣсо ще кажа, че всичко това е прѣдложено и отъ тукъ ната-
тъкъ, никаква работа, нито мостове, нито здания не могатъ да станатъ безъ окръжнитѣ съвѣти. Окръжнитѣ съвѣти сѣ прѣдставители на правителството. Онии редъ, по които инженеритѣ сами правеха на вѣнка мостове и писвахъ тукъ само да имъ се испроваждатъ пари, този редъ се унищожи и се остави това право само на окр. съвѣти, които сѣ мѣстни земски учреждения.

Дуковъ: Пѣтищата всички признаваме, че сѣ нуждни, както има честъта да изложи и разясни и г-нъ М-ръ. До сега знаемъ, че пѣтищата сѣ се правили повече отъ населението отъ вѣнъ, а отъ градоветѣ хората не сѣ изваждали да правятъ пѣтищата. Ако и да се правило нѣщо по окр. и околийскитѣ градове, но това е правено отъ градскитѣ съвѣти, а населението отъ твърдѣ далеко дохожда, както н. пр. въ Силистренскій окръгъ дохождатъ отъ Варна и правятъ пѣти до Ени-Пазаръ, и всичкия пѣтъ по Дели-Орманъ правятъ, а никакъ хора отъ градищата. Всѣка година населението е било задѣлжено и е правило пѣтищата въ работно и въ зимно врѣме. Сега като се тури да плащатъ всички по 4 франка, мисля, че ще се онеправдаятъ онѣзи, които толкозъ години сѣ работили. Азъ съмъ за това, да се приеме; но не ще ли е по добрѣ да разсѣдимъ въ едно частно събрание върху това, за да не бѣдѣтъ онеправдани онѣзи, които сѣ работили толкози години.

Г. Геровъ: Азъ отъ моя страна ще благодаря на г-на М-ра, че внесе тагъвъ законопроектъ; защото хората, когато сѣ правили тѣзи пѣтища, изгубвали сѣ по 5—6 деня, и въ кално или дъждовно врѣме, и се е случвало да измрътъ воловетѣ на тѣзи хора. За това, ако приеме Нар. Събрание това, много добрѣ ще направи. Но виждамъ тукъ, че г-нъ М-ръ не е разяснилъ, че ако се съберѣтъ тѣзи пари въ единъ окръгъ, да ли ще се похарчатъ въ сѣщия окръгъ, или ще се съберѣтъ венчикитѣ пари и гдѣто е нужно ще се похарчатъ. За това, желая да се обясни туй.

М-ръ Икономовъ: Тѣзи пари ще се събиратъ заедно съ правителственнитѣ даждия и ще влизатъ въ централната каса, а отъ тамъ ще се распорѣждатъ за нуждитѣ на окръга. Да се остави за окръга, ще има неудобства. Въ Русчукскій окръгъ н. пр. шосето е въ неправность, иска да се поправи малко нѣщо, т. е. да се похарчатъ тази година 50,000 л.

А въ други има, гдѣто трѣба да се похарчатъ по много. Тогазъ трѣба да се зематъ отъ тѣзи окрѣзи, гдѣто иматъ по малка нужда и да се направи гдѣто има по голѣма нужда. Така сѣщо и мостоветѣ. На всѣкѣждѣ рѣкитѣ не сѣ еднакви, негдѣ сѣ по много и по голѣми, а негдѣ по малки, или трѣба твърдѣ ефтини мостове да имъ се направятъ. За това не може да се остави само за сѣщия окрѣгъ, а въобще за искарвание пѣтищата въ всичкото отечество. Комисията, която е натоварена да разгледва бюджета, ще види, гдѣ трѣба да се свърши.

Илия Вълчевъ: Г-да! Пѣтищата днесъ въ нашата страна сѣ достигнали въ такова положение, щото човѣкъ може на първъ поглѣдъ, да си помисли, че за тия пѣтища отъ 4—5 години не се е даже помислило и не се похарчила нито една пара; когато въ дѣйствителностъ милиони сѣ се прѣснали и нищо не е станало. Да ли начина е билъ лошъ, когато сѣ се поправяли, или, че хората биле задължени да ги поддържатъ чрѣзъ натурална повинностъ, да ли това е било причина да достигнатъ до такова състояние пѣтищата, азъ мисля, че не. Ако пѣтищата сѣ развалени, което е истина, то злото не е въ това, че билъ приетъ законъ и постановление въ Нар. Събрание, че гражданитѣ чрезъ натурална повинностъ да ги поддържатъ. Закона не се е прилагалъ тѣй, както трѣбало да се прилага. Самъ г-нъ М-ръ признава, че сѣ искарвали нередовно населението отъ нѣкои мѣста да правятъ пѣтища постоянно, а отъ градоветѣ никакъ. И тази вина не е на никого, освѣнъ на онѣзи, отъ които зависи да се распоредятъ да излизатъ всички, безъ разлика граждани и селяни, да правятъ пѣтищата. Това обаче не е станало. Излизатъ само отъ нѣколко села да работятъ, а отъ гражданитѣ никой не е видѣлъ въ разстояние на 3 години, какво е шосето а камо ли да работи. Добрѣ е да се замѣни повинността натурална съ пари, но да не бѣде за всичкото население. Ако приемемъ такава мѣрка, ще бѣде много отегчителна. Може да се приеме, но условно, че онзи, който не рачи да излѣзе да работи на шосето, може да се откупи, т. е. да се опредѣли на оновова парично даване или данъ, който не рачи да работи. Има хора селяни, които, като нѣматъ друга работа, работятъ за 2 за 3 гроша на день. Тия могатъ да излѣзнатъ въ извѣстно врѣме и ще свършатъ извѣстна работа. За това най-добрѣ е, да се наложи едно условие, че онзи, който не желае да работи на пѣтищата, за него има едно парично даждие; защото ако приемемъ това даждие за обща мѣрка, ще туримъ единъ новъ товаръ на гърба на населението. Отъ друга страна предполага се, че тѣзи пари които ще се съберѣтъ, ще се дадѣтъ въ об-

щитѣ държавни каси, а окр. съвѣти ще се грижатъ за нуждитѣ на окрѣга относително пѣтищата. Вие сами знаете г-да, че до сега, всякога сѣ зимали участие окр. съвѣти и ще зиматъ; но вие знаете, какъ сѣ поставени и какво могатъ да правятъ. Мене ми се струва, че това, което ни се предлага, е написано много добрѣ на книга, но то е неприложимо за това, защото е непрактично. Азъ могъ да ви посоча нѣколко села, които сѣ наклонни да правятъ шосетата, отъ колкото да дадѣтъ по 4 лева. Тѣ даже и два лева да дадѣтъ, пакъ имъ е тѣжко. Ако човѣкъ е въ селото, той става сутринъ и работи така, както не ще да работи и онзи билъ, който получава 4 франка. Че хората които работятъ съ гюнлукъ не работятъ тѣй, както когато излѣзнатъ самитѣ жители, това е фактъ неоспоримъ. Азъ ще ви представя за примѣръ ако щете, Златишко, Царибродско, Вакарелско и Петроханско, гдѣто сѣ работили предприемачи километритѣ какъ сѣ излѣзли? Отива инженерина придруженъ отъ нѣкои членове на окр. съвѣтъ, преглѣдатъ и оцѣнятъ колко излиза километра? На пр. 120000 лева. И повече нищо. Така ли се поправятъ пѣтища, така ли се постига цѣльта? Не отбирамъ азъ това.

Струва ми се, че не ще се съгласи Нар. Събрание на такова нѣщо. Най-добрѣ е да се положи условие и да се каже: ония, които не излизатъ на пѣтя, общински или държавни, да плащатъ една опредѣлена сума, отъ 4 или 2 лева, колкото щѣтъ; а ония, които искатъ да работятъ нека останатъ свободни, защото има голѣма полза, ако хората сами работятъ, и ще докаратъ пѣтищата въ по-голѣма исправностъ.

Анневъ: Предложението на г-на М-ра на Общ. Сгради е твърдѣ умѣстно и справедливо и вѣрвамъ, че ще се приеме отъ Нар. Събрание да се избере една комисия за да се изучи по-добрѣ и да се распрѣдѣли по умно; защото единъ човѣкъ, който плаща 5 или 10 франка данѣкъ да плати 4 франка за пѣтища, това ще бѣде чувствително, който плаща 100 лева данѣкъ за него не ще бѣде толкова чувствително. Ако се съгласи Нар. Събрание, да се даде на една комисия да го изучи, мисля, че ще се приготви нѣщо по-цѣлѣсъобразно. Преди 2 години бѣше се изпроводило отъ М-вото на Вжтр. Дѣла, отъ тѣй нарѣченото строително отдѣление едно окрѣжно писмо, до всичкитѣ окр. управления, като допълнение на инструкцията: какъ да се поправятъ пѣтищата, какъ да се нарежда пѣсъка и чакъла. Отъ тѣзи инструкции малко се ползували окр. управления, което се види отъ това, че селянитѣ никакъ не сѣ изпълнявали и не е било възможно да изпълняватъ съвѣстно натуралната

повинност. Всекога обаче криво лъво сж поправяли селянитѣ, но гражданитѣ всекога сж изоставали неисправени дѣлницитѣ си. Оставали сж недобрѣ исправявани, защото натуралната повинност не е била расхвърлена равномерно. Има окрѣзи, които не сж зимали никакъ участие. По Софийското шоссе къмъ Русчукъ, отъ София за Берковица, къмъ Вакарелъ и пр., сж се работили по-много на държавни разноси, тия да оставимъ на страна, че често дигатъ селянитѣ когато иматъ най-много работа, като дойде предписаніе отъ М-вото да поправятъ шоссетата. Азъ съмъ чулъ отъ самитѣ селяни и граждани да казватъ, че: «по-вече сме благодарни, да ни се наложи извѣстенъ процентъ на нашия данѣкъ, отъ колкото да ни искарватъ да правимъ пѣтищата въ врѣме, когато си имамъ полски работи». Тогава пѣтищата нѣма никакъ хубаво да се правятъ, защото хората ще глѣдатъ частъ по-скоро да се върнатъ удома си, а при туй и тѣхната работа и държавната оставатъ назадъ. За това да се даде предложението на една коммисія, напр. на административната, която да го изучи по-добрѣ и да го направи по-обширно (предложението), и да направи по равномерно и расхвърлянието. (Гласове: Съгласно).

М-ръ Икономовъ: Азъ не съмъ далечъ отъ да приема предложението на г-на Вълчева. Но трѣба по-наурѣдъ да приемемъ друго нѣщо, т. е. да се опредѣли врѣмето, кога хората ще излизатъ на работа; защото на едно мѣсто искатъ 5 или 6 села да излизатъ въ едно извѣстно врѣме, а други пакъ казватъ, че не е своеврѣменно, а отъ трето — намиратъ, че трѣба да се остави поправката за идущата пролѣтъ и т. н. т., и работата остава така не свършена. Ако се опредѣли, че на извѣстно врѣме хората трѣба да излѣзатъ да работятъ, съ това съмъ съгласенъ; защото тогава ще излѣзатъ всички въ едно врѣме да работятъ, и ще стане нѣщо. Тогава инженеръ ли ще поставятъ, надзирателъ отъ окр. съвѣтъ ли, както и да е, масрафа ще стане въ едно врѣме, а не да се продължи цѣла година. Но едни направили, а други не, тогава до година ще се развали и онуй, което е било свършено. За това да се земе единъ край да се опредѣли врѣмето.

Манафъвъ: Оттѣглямъ си думата.

Шивачовъ: Азъ нѣма да влизамъ въ подробности да ли тази система е добра или системата, която предлага г-нъ М-ръ на Общ. Сгради.

Но да кажемъ на единъ моментъ, че тази мѣрка е добра, но мисля, че ще даде поводъ на разни тълкувания и ще се остави на Министра да се распорѣжда както иска. А за да може да се приспособи, ще трѣба още много врѣме. Най-

добрѣ е, да се избере сега една коммисія, която да изучи, да ли е вината въ населението, или въ окрѣж. управители за досегашното лошо състояние на пѣтища. Азъ зная, че не само пѣтищата не сж направени, но даже има много мостове, които трѣбаше да направи правителството, и стояха 2—3 мѣсеци недовършени. Когато самото правителство не може да ги направи, то защо намѣрвами вина въ населението. За това да се опредѣли една коммисія, която да разглѣда предложението на г-на М-ра на Общитѣ Сгради, и да види, какви мѣрки трѣба да се употрѣбятъ, които да бждатъ ползѣни за страната; и да не се допусне мѣсто на разни тълкувания.

Т. Яневъ: Азъ не съмъ на мнѣние, да се дава на коммисія да изуча този въпросъ; защото той не е голѣмъ. Ние просто искаме да обрнемъ натуралната повинност въ паричната. Г-нъ Вълчевъ каза, че съ ангария по-добрѣ ще се свърши, но азъ ще му кажа, че съ ангария нѣма да се свърши. Излизатъ отъ едно село половината хора, а половината останатъ, и тѣзи чакатъ единъ или два дни, и като дойдатъ другитѣ, единъ донесе една кола пѣсѣкъ, другъ каменъ, други постилатъ; заминуватъ се 4—5 деня и никаква поправка не става на тѣзи шоссета. Ако наложимъ съ по 4 лева тѣзи, които трѣба да работятъ, азъ вѣрвамъ, че тѣ на драго сърдце ще даждъ колкото се предлага тука, само да се освободятъ отъ работа. Колкото за врѣмето, не може да се опредѣли. По нѣкога иматъ свободно врѣме, а нѣкога жанятъ, или е врѣме за сѣидба, послѣ настѣпва набора и пр. Всички иматъ други занятия. Най-добрѣ ще бжде, натуралната повинност да се обрне въ пари, не да бжде въ ангария както до сега. 4 лева всеки на драга воля ще плати.

Г. Геровъ: Тукъ наистина за да се опредѣли реда, по-добрѣ е, да се избере една коммисія, защото както каза г-нъ М-ръ на Общ. Сгради, че имало нѣйдѣ по-добри пѣтища, а нѣйдѣ по-лоши. То наистина е тѣй; но тѣзи мѣрка не може да стане, и послѣ ще станѣтъ таквизъ прѣнни: защо азъ да давамъ пари, а на нѣкои отдалечени мѣста да се правятъ пѣтища? За това, когато се даде на една коммисія, тя ще обмисли това добрѣ и ще изработи единъ правилникъ. Тамъ ще се каже: когато се съберѣтъ пари отъ единъ окрѣжъ, какъ да се харчатъ; или хората, които отиватъ да работятъ, да не плащатъ и пр. Днесъ ако да рѣшимъ въпроса, ще събраме и ще остане нѣщо необмислено. За това пакъ казвамъ, да се даде на една коммисія и като тя размисли въпроса, да го представи на Народното Събрание на разглѣждане.

Дуковъ: Като глѣдамъ, че г-да предговорившиятъ се съгласиха съ това, което на комисия трѣба да се прати, нѣма да влизамъ въ подробности. Още за подкрепление на това, че може да се размисли, било върху това, че повечето отъ 20—60 год. людие се намиратъ у сиромаситѣ хора. Ако на тѣзи хора се хвърли по 4 фр. и ако сж 5 души, тогава ще да даджтъ 100 гроша за пжтна повинность. Това е голѣмъ данѣкъ на сиромаша, когато ако го проводимъ да работи на пжти не ще ни да осѣти. Азъ одобрявамъ тази система да се размѣни пжтната повинность съ пари, нѣ да бжде както казахъ по напредъ; да бжде разглѣдано по напредъ предложението всестранно. А никакъ не съмъ съгласенъ съ г-на Вълчева, че ще ли да се намѣржтъ хора, да работжтъ по 3 гроша, защото никой нѣма да му работи по 3 гроша. Шоссетата се правятъ пролѣтно врѣме когато хората оржтъ, копатъ и сѣятъ, и ако оставимъ тази повинность, т. е. пжтната, трѣба всѣкой да работи, а не да се откупуватъ; защото ако кажемъ, че не трѣба да отива никой, тогава той ще намѣри единъ калпазанинъ да проводи, който никога не отива да жене и да копае, и тогава какво ще правимъ съ пжтищата? Тѣ тѣй не ставатъ, нѣ ако г-нъ Вълчевъ казва така, азъ ще му кажа, че той трѣба да се съгласи и да земе чукъ заедно съ мене и да дойде да работи на пжтя; заради туй моля да се внесе предложението и да се разглѣда, и послѣ когато се разглѣдва да говоримъ понататѣкъ, а сега да пристѣпимъ къмъ комисията.

Дим. Попцовъ: И до сега се практикува тази повинность; практикува се тѣй: пжтищата ги распредѣлятъ на околнитѣ и въ една околия напр. се падатъ 50 километра, или колкото се пада. Околията ги распредѣля между общинитѣ и селата и селянитѣ отивахж меджия или ангария, и глѣдахж да свършатъ тѣзи работа, когато имаха или два празника, или когато не можеше да се работи друга работа. Това не е нѣщо тѣжко, нѣ 4 лева да плаща всѣкой отъ 20—50 години е твърдѣ много, защото ако единъ човекъ има 4 сина, и 2 вола, вергията му става тѣжка, като му приложимъ и пжтна вергия. Заради това да се проводи предложението въ комисията, за да станжтъ нѣкои категории въ България, именно источната страна селата иматъ повече свободно врѣме въ октомврий и септемврий а западната страна има друго врѣме свободно. Всичко това може да се обмисли по-добрѣ въ комисията.

Вълчевъ: (Гласове: изчерпано). Г-да представители! Азъ не съмъ противенъ на това, тѣзи работа да се дадеше на комисията да я изучи, нѣ като глѣдамъ, че тукъ има само единъ въпросъ, т. е. отмѣнение натуралната повинность пари,

тукъ дълги разсуждения нѣма. Ви сами видите, че горѣ доле се разбрахме какво се предлага, и какъ е по-добро да се приеме за населението. Едни казватъ, че има села блиски до шосетата, на които ще бжде по-вигодно сами да работятъ отъ колкото да плащатъ. Други казватъ, че нѣкои селяни ходжтъ да работжтъ въ празнични дни. Ний за това трѣба да се радваме, че всѣкой отива да употреби единъ или два дена, които има като артѣкъ и отива да ги употреби за работение на шосетата. Отъ друга страна нѣкои казаха, че има сиромаси, които плащатъ два франка другъ данѣкъ, и да имъ се наложи 4 фр. за пжтна повинность, то е тѣжко. Слѣдователно излиза, че най-хубава мѣрка, както каза г-нъ Икономовъ е, да се опредѣли врѣмето, когато да се поправятъ шосетата, и то такова врѣме когато селянитѣ иматъ по-охолно нрѣме. Туй най-охолно врѣме споредъ мене е май мѣсецъ. Тѣ тогава си свършватъ сѣванието и всичкитѣ иматъ врѣме.

Презъ май мѣсяцъ, който не изпълни своята обязанность чрезъ натуралната повинность, той да попада на онова опредѣлено количество, което сега приеме Народното Събрание. И мисля, че ако направимъ така, оставаме хората свободни. Ако щжтъ да работжтъ, да работжтъ, ако ли не щжтъ тогава нека платжтъ, колкото е опредѣлено. И още ми се струва, че не ще да е злѣ да се опредѣли, че ако единъ се откаже да даде онова, което е за пжтенъ данакъ, да се опредѣли, по кой начинъ да събира. Като се опредѣлятъ тѣзи три работи, всичко се свършва. Да се отлага въпроса, ще бжде безполезно. (Гласове: не е, по-добро е да се проводи на комисия).

Ст. Х. Добревъ: Азъ щѣхъ да кажа за предложението на г-на Вълчева че не е неумѣстно, но ако би го предложилъ другояче, а не както го предлага сега. То никога нѣма да бжде. Той предлага да работжтъ по 4 дена, нѣ това никой пжтъ не е възможно, още въ 80-то годишното Народно Събрание се направи единъ законъ да се практикува пжтната повинность, както каза г-нъ Попцовъ. Ако бѣхж го опредѣлили тѣй, трѣбваше по-напредъ да се знае всичката наша България, на колко категории се подраздѣля по първо, и второ, по колко се пада на единъ човекъ да работи презъ годината; и като се знае всѣкой колко трѣба да работи, той ще да се завземе да изработи неговата частъ отъ пжтя и за колкото дена ще може да го изработи; а както каза той, че трѣба да работи 4 дена, това никакъ не може да стане, защото онѣзи селяни могатъ да отиватъ сами два часа подиръ пладнѣ да работжтъ тѣй и въ вторий и третий день, и най-

сетѣ ще кажатъ, че сж се свършили днитѣ. (Гласове: да се избере комисия).

Председателъ: Желаетъ ли Народното Събрание, да се произнесе сега върху този въпросъ, или да се проводи предложението на една комисия, защото ще забѣлежатъ г-да, че Народното Събрание бѣ рѣшило по-напредъ да се непраца на комисията.

Бошнаковъ: Това същото че кажатъ, което трѣба.

Председателъ: Моля, ще туря въпроса на гласуване. Ако рѣши Народното Събрание, че трѣба да се разгледатъ въпроса днеска, то ще се подновятъ разискванията; ако ли се рѣши да се проводи на комисия, тогава всѣко разискване ще бѣде безполезно, и само ще се губи врѣме. Сега моля тѣзи г-да представители, които сж на мнѣние да се проводи въ комисията, да се дигнатъ ржката (Болшинство). На коя комисия желаетъ Народното Събрание? (Гласове: на административната комисия). Приема ли Народното Събрание да се препрати предложението на г-на Министра на Общитѣ Сгради на административната комисия? (Приема). Който го приема, да си дигне ржката (Болшинство).

Бошнаковъ: Като членъ на тази комисия, тѣй като въпросътъ е по пѣтната часть, азъ бихъ желалъ поне за това предложение да се приложатъ още 3-ма члена, които ще се занимаватъ само съ предложението по пѣтната часть.

Председателъ: Народ. Събрание рѣши, да се препрати на административната комисия. Сега ще туря на гласуване предложението на г-на Бошнакова. Ако желаетъ Народното Събрание, да се прибавятъ още трима чл. на административната комисия; нѣ мисля, че на административната комисия сж се проводили истина законопроекти, които иматъ по-голяма важность отъ това предложение, нѣ не се прибавяли членове, защото не е искала самата комисия. Сега приема ли Народното Събрание да се приложатъ още 3-ма члена? (Приема се!) Който приематъ, да си дигнатъ ржката (Гласове: прието, прието).

Председателъ: Предложението на г-нъ Бошнаковъ пада. (Единъ гласъ имаше вишегласие).

Квесторъ Геровъ: Азъ мисля, че г-нъ Манафовъ се произнесе и азъ го казахъ, че болшинството си дигна ржката (Гласове: свършено е).

Председателъ: Азъ ще помоля тѣзи г-да представители, които сж за приемане предложението на г-на Бошнакова, да се прибавятъ още 3-ма души на административната комисия, да станатъ на крака (Болшинство). Сега да се предложатъ лицата.

Бошнаковъ: Азъ предлагамъ г-на Тодоръ Янева, които е председателъ на Шумненския окръженъ съвѣтъ, и разбира отъ тѣзи работи.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание г-на Янева? (Приема се).

Бошнаковъ: Предлагамъ г. Лазаръ Дуковъ. (Приема се).

Л. Дуковъ: Азъ предлагамъ г-нъ Вълчева, защото той много разбира по тази часть, и ще ни разясни тамъ въпроса по тази часть.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание г-на Вълчева. (Приема се).

На дневенъ редъ имаме предложението отъ М-рството на Нар. Просвѣщение за измѣнение чл. 44 отъ закона за общинитѣ и за градскитѣ управления. (Чете):

Докладъ до Негово Височество

№. 4178.

Господарю!

Споредъ 44-й членъ отъ закона за общинитѣ и за градското управление, общинския съвѣтъ въ селскитѣ общини замѣстятъ училищнитѣ настоятелства и изпълняватъ обязанности, наложени отъ закона на тия настоятелства. Несгодността на такава наредба за учебното дѣло по селата не закѣснѣ да се покаже, щомъ се положи въ дѣйствиѣ казанний законъ. Съ настѣпването на учебната година, когато надлъжеше да се условятъ учители въ селскитѣ училища, въ нѣкои общини сж произлѣзли недоразумѣния, които вредно се отразяватъ върху училищното дѣло. Тѣй като има общини състоящи отъ нѣколко села, които си иматъ училища, то нѣйдѣ учителитѣ сж бивали условени направо отъ жителитѣ на тия села, или пакъ отъ замѣстницитѣ, които общинскитѣ кметове поставятъ въ всѣко село за да имъ помагатъ. Поради това между кметоветѣ и тѣхнитѣ помощници отъ една страна, и отъ друга между жителитѣ въ нѣкои села сж произлѣзли спрѣчквания по утвърдението на учителскитѣ контракти, а слѣдствието отъ всичко това е било, че въ много села училищата не сж били открити на врѣме.

За отстранение на тия несгоди, имамъ честь най-покорно да моля ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО, да заповѣдате да се внесе въ настоящата сессия на Нар. Събрание предложение за измѣнение на казаный 44 членъ отъ закона за общинитѣ и за градското управление по слѣдующий начинъ:

«Въ селскитѣ общини състоящи отъ едно или отъ нѣколко села, се избиратъ особни училищни настоятели на брой трима за всѣко село отдѣлно, гдѣто има училище. Въ

състава на настоятелството влѣзва и онова лице отъ селото, което е избрано за членъ на селскій общинскій съвѣтъ. Избиранието членовѣтъ на настоятелствата става по реда, по който се извършва и набора на членовѣтъ за общинскій съвѣтъ. Тия настоятелства изпълняватъ всичкитѣ обязанности, наложени отъ закона за училищнитѣ настоятелства изобщо.

Ако ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО одобрявате това мое предложение, за което имамъ съгласието на Министерскій Съвѣтъ, то най почтително Ви моля, да подпишете приложения тукъ указъ.

Смѣхъ, Господарю на ВАШЕ ВИСОЧЕСТВО най-покоренъ служителъ и вѣренъ подданикъ.

Софія, 17 ноемврий 1883 година.

Подписалъ:

М-ръ на Народното Просвѣщение: Д-ръ Молловъ.
Вѣрно съ първообразното.

Началникъ на Отдѣлението: С. Вацовъ.

УКАЗЪ

№. 981.

НИЙ АЛЕКСАНДРЪ I

Съ Божия милость и народната воля

Князь на България.

По предложението на нашия М-ръ на Нар. Просвѣщение представено Намъ съ доклада му отъ 17-й ноемврий 1883 год. подъ № 4187.

ПОСТАНОВИХМИ И ПОСТАНОВЯВАМИ.

I. Да се внесе въ настоящата сессия на Нар. Събрание предложението за измѣнение 44-й чл. отъ закона за общинитѣ и градското управление.

II. Испълнението на настоящия указъ възлагами върху нашия Министръ на Нар. Просвѣщение.

Издаденъ въ нашата столица София на 17 ноемврий 1883 год.

На първообразното съ собственната рѣзка на НЕГОВО ВИСОЧЕСТВО написано:

Александръ.

Приподписалъ:

Министръ на Нар. Просвѣщение: Д. Молловъ.

Вѣрно:

Началникъ на Отдѣлението: С. Вацовъ.

(Послѣ прочете и предложението).

«Въ селскитѣ общини състоящи отъ едно или нѣколко села, се избиратъ особни училищни настоятели на брой трима за всѣко село отдѣлно дѣто има училище. Въ състава на настоятелството влѣзва и онова лице отъ селото, което е избрано за членъ на селски общински съвѣти. Избиранието членовѣтъ на настоятелствата става по реда по който се извършва и избора на членовѣтъ за общински съвѣти.

Тия настоятелства изпълняватъ всичкитѣ обязанности наложени отъ закона за училищнитѣ настоятелства изобщо». (Гласове: приема се).

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание това предложение, щото да се измѣни 44 чл. отъ закона за общинитѣ и за градскитѣ управления по начина, който се предлага тукъ?

Г. Геровъ: Да се прочете още веднажъ, и послѣ да се приеме.

Председателъ: Азъ ще го прочета още веднажъ. Полагамъ прочее на гласуване чл. 44, който гласи, и както слѣдва. (Прочита го още веднажъ. Вижъ по-горѣ).

Попповъ: Тамъ се казва, че влиза въ това настоятелство и единъ членъ отъ общинскій съвѣтъ, но когато въ селото нѣма члена отъ общинскій съвѣтъ?

Председателъ: Ако нѣма, то нѣма и да влезе.

Тодоръ Яневъ: И това трѣба да се забѣлежи, че въ нѣкои села се случва тъй: да има българско училище, а пакъ члена отъ селото, който отива въ общинскій съвѣтъ е турчинъ, тъй щото това не може да бѣде; тогава цѣлото настоятелство трѣба да управля и българското и турското училище. Заради това трѣба да стане една малка поправка. Туй трѣба да се разясни, дѣто има българско училище, настоятелството да е българско, дѣто има турско училище, тамъ да бѣде турчинъ.

Председателъ: Г-нъ Яневъ ще помоля да направи предложението си, и азъ ще го туря на гласуване подиръ приеманието на този членъ (Гласове: приема се предложението както си е).

Ст. Х. Добревъ: Казва се да се приеме членъ отъ общинскій съвѣтъ, ами тамъ дѣто има кметъ? (Гласове: тогава кмета ще земе участие въ настоятелството). Ама туй сж мнѣния.

Буровъ: За да обясня на г-на Ст. Х. Добрева и Янева ще кажа, че има отъ М-ръ Цанковъ внесено предложение, че всѣка община ще да има намѣстникъ на кмета, за това не трѣба да се (Гласове: прието).

Председателъ: Полагамъ на гласуване члена . . Думата има М-ръ Молловъ.

М-ръ Молловъ: Азъ приемамъ да не участвува помощника на кмета или намѣстника му въ селото. Може общината, която има училище да избере отдѣлно настоятелство отъ 3-ма души, биле тѣ влизали въ общ. съвѣтъ или не. Заради мене стига да има настоятелство, което да надзирава училищата, защото както е сега нѣма кой да надгледва нуждитѣ на училището, и общинското управление ако е въ едно село, училището може да е въ друго село, и нѣма кой да го надгледва. Ако както казва г-нъ Шумненский депутатъ, може да се случи другоякъ чл. въ общинский съвѣтъ: заради туй може да се исхвърли да не участва въ училищното настоятелство.

Председателъ: Дѣто ще каже трѣба да се формулира, туй предложение иначе споредъ сегашното предложение на г-на М-ра на Народното Просвѣщение, трѣба да се заличи фразата «въ състава на настоятелството влиза и онова лице отъ селото, което е избрано за чл. на селскій общинский съвѣтъ». Това като се махне остава слѣдующето.

«Въ селскитѣ общини състоящи отъ едно или нѣколко села се избиратъ особни училищни настоятели на брой трима за всѣко село отдѣлно, дѣто има училище. Избиранieto членовѣтъ на настоятелството става по редъ, по които се извършва и изборътъ на членовѣтъ за общински съвѣти.

Тия настоятелства изпълняватъ всичкитѣ обязанности наложени отъ закона за училищнитѣ настоятелства изобщо».

Буровъ: Азъ мисля, че или кмета, или помощника на кмета е винаги въ туй настоятелство, което е избрано и му дава съдѣйствие.

М-ръ Цанковъ: Народнитѣ училища, тѣ сж на религиознитѣ общини училища, а не на административнитѣ общини. Турцитѣ си иматъ особенни училища, българитѣ особенни. Слѣдователно за тѣхнитѣ училища се избиратъ особенни настоятелства, дѣто ще каже, че тамъ нѣма работа административната община, или администрацията на селото, защото ако се случи едно смѣсено село, ще има двѣ настоятелства, и тогава ще кажатъ, че чл. отъ селото, които засѣдава въ общинский съвѣтъ, трѣбва да се намира и въ едното и въ другото настоятелство.

Д-ръ Цачевъ: Г-да представители, азъ не се съмнѣвамъ, че всѣки единъ отъ васъ знае, каква роль играе членътъ отъ общинското управление въ селото или въ градътъ въ училищното настоятелство. Членътъ е туренъ тамъ, за да указва съдѣйствие и материялна помощ за поддържане на училищата. Тукъ членътъ билъ турчинъ, бибъ българинъ нѣма никаква роль, която може да повреди на една или на

друга страна. Заради това, азъ мисля, че предложението на г-на М-ра на Просвѣщението, тѣй както е внесено въ Нар. Събрание, ми се види най-справедливо. Заради това измѣненiята, които се предлагатъ отъ нѣкой г-да, да се исхвърли членътъ отъ общинското управление отъ състава на училищното настоятелство, не е добро нѣщо; защото чрѣзъ това се прави едно расдѣление между училищното настоятелство и общинското управление, когато въ закона се казва, че било селско или градско общинско управление, тѣ сж длѣжни да се стараятъ, за подобрението и правилността на училищата. Затова предлагамъ, да си остане членътъ, както го е внесалъ най-напредъ. М-рътъ на Народното просвѣщение

М-ръ Молловъ: Азъ никакъ неотхвърлямъ участието на кметский помощникъ или намѣстникъ, като членъ отъ общината или жителъ отъ селото, но го отхвърлямъ само по длѣжностъ, като намѣстникъ на кмета; понеже той като такъвъ има други обязанности. Ако го избере общината, нѣмамъ нищо противъ това, но по длѣжностъ това не трѣба да допускаме, именно защото училищното настоятелство е самостоятелно и ще се занимава съ училищата, а кметский помощникъ има и други длѣжности. Има между Васъ кметове и тѣ знаятъ, остава ли имъ врѣме да ходятъ и надгледватъ училищата не защото не искатъ, но защото иматъ работа по администрацията. За това по-добрѣ е, да има особенни училищни настоятелства, които да се занимаватъ исклучително съ училищата.

Шивачовъ: Да се отмѣни правото на членовѣтъ, намѣстникитѣ или кмета да не зиматъ участие въ училищнитѣ настоятелства, значи да се оставятъ учителитѣ цѣла година да не имъ се плаща, додѣда дойде кефа на Ивана и Драгана. Ние знаемъ, че у насъ кмета е единственното лице, който може да спомогне за всичко. Той е, който може да даде помощ на настоятелството, за да се събере платата на учителя или да се донесатъ дърва въ училището. Сега азъ не разбирамъ, каква поврѣда ще има, ако оставиме и кмета въ настоятелството, когато виждаме, че има най-голяма полза отъ него. Да се остави на членовѣтъ отъ общината да го избиратъ или не избиратъ е не правилно, защото, ако го избиратъ за членъ въ настоятелството, работитѣ ще отиватъ добрѣ; ако ли го неизбератъ, въ училищата ще има най-голяма неразбория. Освѣнъ това, кмета или намѣстника му, не вѣрвамъ, да ли ще има толкова огромна работа, щото да не може да зема участие въ засѣданията на настоятелството. Азъ вѣрвамъ, че първото предложение на г-на М-ра е справедливо и доволно основателно и да се приеме, както е. Освѣнъ това, ако въ градоветѣ

оставяме общинските управления да зематъ участие въ училищните настоятелства, а въ селата не оставяме, то ще каже, че правимъ разлика между градските и селските общини.

М-ръ Цанковъ : На г-на Шивачова трѣба да забѣлежа, че именно, отъ когато захванаха кметовѣтъ да се мѣсятъ въ училищата, послѣднитѣ започнаха да отиватъ назадъ. Той е още младъ и малко разбира отъ тия работи. Той не знае, че въ турско врѣме училищата отиваха много добрѣ, защото кметовѣтъ не се мѣсяха въ училищнитѣ работи. И главно е тукъ, че самия М-ръ, който внася това предложение, иска да се извади тази фраза. По-нататъшни разисквания не трѣбать. Да се приеме члена както е.

Г. Геровъ : Тамъ гдѣто е казано : въ общинский законъ, работата е за градищата, т. е. въ градищата избиратъ по двоица, за членове въ училищното настоятелство, защото и кмета зема участие. А тука понеже кмета нѣма да зема участие, както казаха, а и членовѣтъ такожде, то за това е по-добрѣ, троица да се избиратъ и тѣ да сж настоятели на училището въ селото. Но има едно нѣщо г-да, сега ставатъ извѣднажъ избори, както за училищни настоятели, така и за градско-общинските управления, и въ едно село се случва да има мюсюлмани и българи; сега да ли трѣба и мюсюлманитѣ да зематъ участие въ избиранieto на българското училищно настоятелство, защото до днесъ избранитѣ настоятелства сж избрани тѣй поне по градоветѣ; всичкитѣ онѣзи, които сж присѣствували при избиранieto на общинското управление, тѣ сж участвували и при избиранieto членовѣтъ на училищното настоятелство; напредъ сж гласували за градскитѣ съвѣти, послѣ за училищнитѣ настоятелства. Заради това, трѣба да се опредѣли това за всѣко село, защото въ Русчукъ изборитѣ ги направихме тѣй, при гласуванieto за нашитѣ училищни настоятели бѣха избирателитѣ само за българскитѣ училища. Сѣщото нѣщо стана и съ турцитѣ. Тия нѣща трѣба да престанатъ еднажъ за всѣкога, щото и за еднитѣ и за другитѣ да не зематъ участие иновѣрцитѣ.

М-ръ Цанковъ : Ми се струва, че всѣки разбира, че настоятелството училищно, еврейтѣ ще го избиратъ за тѣхнитѣ училища, и българтѣ за своитѣ, и турцитѣ за своитѣ. Сега изборѣтъ кога ще е, то когато стане избирателний законъ за общинскитѣ съвѣти, това ще се предвиди. Ще се измѣни настоящий законъ, и когато стане новъ, ще се каже, кога и какъ ще се избиратъ училищнитѣ настоятелства. Въ предложението на г-на М-ра на Правосѣдието е казано, че както се избиратъ общинскитѣ съвѣти, тѣй ще се избиратъ

и училищнитѣ настоятелства. Заради това, когато направимъ новия избирателенъ законъ за общинитѣ, тогава ще се предвиди и това.

Попповъ : Азъ мисля, че споредъ избирателний законъ сегашенъ, не могатъ да се избиратъ настоятелствата, защото избирателний законъ, той не е направенъ на основание нашитѣ закони. Неговата основа, може да се измѣни. За въ настоятелството се избиратъ онѣзи, които знаятъ да четатъ и пишатъ и които обичатъ учението. А въ кметовѣтъ има и такива, които като чорбаджии мразятъ училищата и учението. Заради туй, да не сж кметовѣтъ въ училищнитѣ настоятелства, защото тѣ отъ друга страна сж задължени да правятъ съдѣйствиe.

Вълчевъ : (Гласове: исчерпано е!) Г-да представители! Азъ ще ви кажа, че у насъ нѣкои г-да искатъ да въведатъ една форма, която отдавна е оживѣла врѣмето си. Това, което искатъ нѣкои г-да да внесжтъ администрацията въ училищата, това се е практикувало въ другитѣ държави преди 40 години или единъ вѣкъ. Тѣ всички сж съзнали, какво може да бѣде врѣдително влиянието отъ намѣсата на властѣта въ народнитѣ училища. Народното училищно дѣло само тамъ цѣлти, дѣто остава съвършено независимо отъ администрацията. И това едва може да го оспорява нѣкой. (Гласове: охо о о о!) И ми се струва, че до колкото станаха обяснения по тозъ въпросъ, всѣки си е съставилъ ясно понятие, защо г-нъ М-ръ на Нар. Просвѣщение отгѣгли изъ члена именно това, което казва, че избрании кметъ или членъ отъ селото въ общинский съвѣтъ, влиза въ училищното настоятелство. Ималъ е причина г-да, да го отгѣгли, защото то не привежда къмъ желаемата точка училищното дѣло, напротивъ отстранява го, защото у насъ, отъ какъ се намѣси властѣта въ нашитѣ училища, тѣ трѣгнаха назадъ. За това, трѣба да оставимъ общинитѣ и селата съвсѣмъ свободни въ това отношение, тѣй като кмета има работа исклучително по административната часть, а училищата сж съвсѣмъ отдѣлно тѣло отъ администрацията, и тѣ трѣба да се оставятъ подъ грижата на ония училищни настоятелства, които избере народа. Нищо повече. И тазъ мѣрка, ако се приеме бѣдете увѣрени, че туряме училищата на основа по-прочно; а инакъ, ако се допусне да се мѣшатъ кметовѣтъ, не може да се достигне желаемата цѣль.

Ив. Минчовъ : Това искахъ да кажа, че предложението на г. М-ра е умѣстно, но лошото е, защото сички, които искаше да се поставятъ за учителски надзиратели, тѣ не могатъ да свършатъ никаква работа, и утрѣ ако нѣма съдѣствие отъ кмета, онзи учителски надзирателъ нѣма сила

да земе отъ населението нѣщо и да изпълни длъжността си, и за това би било много по добръ да бжде и кмета смѣсенъ въ училищното настоятелство и отъ кмета да се иска, което трѣба за училището; защото самичакъ надзирателя нѣма никаква сила. Не може да се удобри нищо безъ него. Това искамъ да кажа.

Дукоуѣ: Най ясниа въпросъ, дойдохме така да го разбъркаме, и се намираме, така да кажа, въ една мъгла и не можемъ да излѣземъ, за което е най явно нѣщо. Едни казахъ, че кметоветѣ бѣха на такъвъ законъ избрани и тѣ не можиха да помогнатъ. Азъ мисля, че тѣзи кметове въ сжщия смислъ ще бждатъ кметове. Отъ друга страна тѣзи кметове ще бждатъ избрани отъ тѣзи хора, които избиратъ и настоятелствата. Други нѣкои отъ г-да предговорившитѣ по напредъ казахъ, че ако настоятелствата се оставятъ безъ членоветѣ на общинското управление, училищата щѣли да страдатъ, учителитѣ щѣли да чакатъ за платата и безъ дърва и пр. Зарадъ туй настоявамъ члена отъ общ. управление да е въ настоятелството. Азъ члена не разбирамъ тѣй. Члена ако се избере въ настоятелството излиза сжщото пакъ. Ето какъ: настоятелството се избира като независимо; то ще цѣни учителя, когото инспектора покаже за учителъ въ селото. Послѣ, ако настоятелството излѣзе немарливо, разбира се, кмета ще даде съдѣйствие, когато не плащатъ на учителя. Значи, че съдѣйствието на административната властъ, всекога е готова да изпълни нужното. Въ сжщото врѣме, ако учителя не изпълнява длъжността си, тѣ ще рапортиратъ или на инспектора или на кмета. Сега, отъ какво има да се плашите? Когато дава съдѣйствие по каквато и да е частъ и всекога е готовъ да даде, тука никакъ не се отдѣля администрацията. Тя е отдѣлна частъ да се намѣси въ училищнитѣ работи като напр. за колко ще цѣнятъ учителя и пр. но щомъ се не изпълнятъ условията, общинското управление ще даде съдѣйствие.

Ето за менъ какъ е ясенъ въпроса много и не трѣба никакъ да се заплашваме по нататѣкъ, т. е. ако се исхвърли члена, съ туй не трѣба да се плашимъ, че учителитѣ ще измратъ отъ гладъ, защото когато се намѣратъ въ нужда, отъ еднажъ ще му даде съдѣйствие общинското управление. Като е за мене ясенъ въпроса, съгласявамъ се, че съ исхвърлянето на члена не се губи нищо. Тогава мисля, че ще се приеме. (Гласове: исчерпано е! Шумъ),

Яневъ: Азъ мисля, че твърдѣ много се говори, тѣй щото което искахъ да каже, каза го г-нъ М-ръ Цанковъ, като отговори на г-на Шивачова, че отъ когато кметоветѣ захванаха да се мѣсятъ въ училищата, тѣ захванаха да вървятъ

назадъ. Ето какъ: Когато избираме кметове или помощници, избираме ги повече, да шхтатъ по събиранieto на даждията, вергийтѣ и да нарѣзватъ за ангариата; а когато избираме училищнитѣ настоятелства, избираме ги по съ друго око, и трѣба да глѣдаме какви хора сж тѣ. Ние знаемъ, че когато дойде едно писмо на кмета отъ инспектора, оставя го на страна глѣда да изпълни онова, което му дохожда отъ управлението на началника, или отъ окр. съвѣтъ, защото отъ тѣхъ повече се бои. И така тѣ оставяха сичкитѣ училищни работи въ занемарено положение. За това, само училищнитѣ настоятелства да се мѣсятъ въ училищата, а кметоветѣ да си глѣдатъ своитѣ селски работи, и въ случай да дадатъ съдѣйствие. (Гласове: исчерпано е).

Председателъ: Има още трима, които желаятъ да говорятъ. (Гласове: исчерпано е! На гласуване).

Шивачовъ: Искамъ дума! Двѣ думи!

Председателъ: Ако Събранието рѣши да се говори още върху въпроса. Има още забѣлжени: Г.г. Шивачовъ, Сукларовъ и Анневъ, които желаятъ да говорятъ. Ако желае Нар. Събрание да се говори, ще се говори. Които сж на мнѣние да се прекъснатъ разискванията по тозъ въпросъ, да си дигнатъ ржката. (Меншество.) Думата има г-нъ Шивачовъ.

Шивачовъ: Искахъ да отговоря на г-на Цанкова, че много пжти ние цитираме, — за да можемъ искусственно да прокараме идеитѣ си — че у насъ е имало общинско самоуправление, че сме имали това и онова, а днесъ г-нъ Цанковъ отговаря, че не е имало. Училищата кой поддържае въ турско врѣме? Да ли имаше тогава настоятелства или имаше кметове? По селата не бѣха ли като настоятели самитѣ кметове, които събираха данъци отъ населението? Въ турско врѣме нѣмаше никакви инспектори и когато кметоветѣ тогава изпълняваха тѣхнитѣ длъжности, защо сега ние да въображаваме, че сме достигнали до върха на образование и че нѣмаме нужда да се мѣсятъ кметоветѣ въ училищнитѣ работи? Азъ Ви увѣрявамъ, че въ градоветѣ даже, ако незематъ участие общинскитѣ управления, тѣ не могатъ никакъ да вървятъ напредъ и не може нищо да стане. Сега когато въ градоветѣ не може да се върши безъ общинскитѣ управления, какъ ще може въ селата; или ако кмета скрие инспекторската бумага въ джоба, отъ дѣ ще ми гарантирате, че нѣма да я тури и училищния настоятел въ джоба?

Азъ желая да се приеме предложението, както се прочете най-напредъ. Относително до думитѣ на г-на Вълчева, ще кажа, че намѣсто да ходимъ по Европа да глѣдаме, какъ е

било, по добръ е да видимъ, какъ бѣше въ турско врѣме тука, (Гласове: не бѣше както казвать,) а другитѣ държави предположенията да оставимъ на страна. (Смѣхъ.)

Сукнаровъ: Азъ не искахъ да говоря по този въпросъ, но тъй като се изостави главний мотивъ, който побуди г-на М-ра на Просвѣщението и другитѣ г-да представители, да исхвърлятъ онаа алиния отъ предложението на г-на М-ра, азъ ще кажа нѣколко думи. Най първо, члена, както го предлагаше г-нъ М-ръ на Просвѣщението, е точно съобразенъ съ съществуващия законъ за общинитѣ, но въ този законъ и въ това предложение, има тази несъобразностъ, че общинскитѣ училища сж повечето религиозни. И като е това така, то се случва, че при избора на тѣзи настоятелства зематъ участие и друговѣрцитѣ за въ православнитѣ училищни настоятелства, когато напротивъ, мюсюлманскитѣ или еврейскитѣ училищни настоятелства се избиратъ свободно отъ самитѣ мюсюлмане или евреи. Ето какъ: Извѣстно Ви е, че за училищно настоятелство се избиратъ по двама души, и послѣ двама души се избиратъ отъ състава на общ. съвѣтъ. Но тукъ е тази несъобразностъ, защото може да се случи, че въ избора на настоятелството могатъ да зематъ участие и друговѣрцитѣ. Този е съвършено справедливъ мотивъ, който е накаралъ г-на М-ра на Просвѣщението, да отгѣгли онази алинея отъ своето предложение. Разбира се, съ това не се свършва цѣлий въпросъ за несъобразността на този законъ, но понеже този въпросъ се подигна случайно, азъ мисля, че върху предложението не трѣба да се простираме по нататъкъ, защото този мотивъ е толкозъ силенъ да ни накара да се убѣдимъ и приемемъ предложението, както се измѣни по послѣ. Защото въ едно село, дѣто има разнородни елементи, могатъ при избора за православно училищно настоятелство да зематъ участие всички други елементи, а въ тѣхнитѣ никой българинъ. Това е най голѣма несправедливостъ. Като е така, повече да не се простираме, защото общия въпросъ като земемъ, може много да се говори върху него. Сега мисля, че въпроса е обясненъ.

Анневъ: Отгѣглямъ си думата.

Председателъ: Полагамъ на гласоподавание предложението на г-на М-ра на Нар. Просвѣщение, което ще замѣсти 44 чл. отъ общинский законъ, и което ще гласи така. (Чете го спорѣдъ както бѣ предложено, най напредъ).

Прочетохъ го така, понеже има лица, които поддържаха, че трѣба да се приеме, както бѣ предложено, и подиръ ако стане нужда, ще го положи на гласуване безъ исхвърлената алинея. Които го приематъ, както го прочетохъ сега, да си дигнатъ ржката. (Недоразумѣние). Които гласуватъ за прие-

манието да станатъ на крака. (Недоразумѣние). Едни казватъ «болшинство», други — «меншество».

Председателъ: Пребройте колко души съдятъ. (11 души съдятъ). (Болшинство), значи, че е приетъ.

Манафовъ: Именно азъ се произнесохъ по-напредъ, че е меншество, тъй като зная отъ списъка, че отъ депутатитѣ присѣтствуваха 38 души. Бѣха 16 противъ 22 души. Азъ исчетохъ онѣзи, които сж седѣли, защото се ръководяхъ отъ списъка, както бѣше прочетенъ. И за това за да може да се постигне истинский резултатъ, трѣба г-нъ Председателъ да благоволи да се пригласятъ и онѣзи, които сж вънъ. (Гласове: Не).

Председателъ: 16 души за прѣдложението, а 11 души противъ прѣдложението бѣха. Щомъ има 27 души прѣдставители, може да се гласува. Щомъ е така, че присѣтствували тукъ до 30 души, има повече отъ колкото трѣба. Въпроситѣ се рѣшаватъ по вишегласие на гласовѣтъ, които присѣтствуватъ. Слѣдователно Нар. Събрание прие така, както се каза.

Шивачовъ: Азъ мисля, че много пжти въ гласоподаването става погрѣшка. Имаме 4—5 души, които съдѣха по напредъ и послѣ като станаха, стана неразбория. (Шумъ).

Председателъ: Г-нъ Шивачовъ да не ги бѣше подбутналъ да ставатъ. (Шумъ, — Гласове: Долу).

Г. Геровъ: Азъ не четохъ ни за ни противъ, но чухъ отъ моя другаръ, че били дигнали ржка 16 души. А сега като четж г-да представителитѣ излизатъ 33 души, значи не сж 16 и 14, а 16 и 17. (Гласове: Дойдоха послѣ).

Списаревски: Понеже врѣмето минува, часа е 6, да се закрие засѣданието.

Председателъ: Този въпросъ се рѣши така, както го прочетохъ. Желаетъ ли Нар. Събрание да стане второ четение? (Желаетъ, — не желаетъ). Азъ ще положа на гласуване; но да се прочетатъ колко души сж тукъ.

Г. Геровъ: 33 души.

Председателъ: Които сж на мнѣние да стане второ четение на този проектъ, да си дигнатъ ржката. (Меншество).

Анневъ: Азъ моля г-да представителитѣ да напомнятъ на г-на Председателъ, че въ правилника се казва, какво трѣба да стане съ второто четение. (Гласове: Свърши се). Г-да! трѣба да стане второ четение. Азъ бѣхъ онзи, който миналий день положихъ едно таково прѣдложение, щото да се сматра първо и за послѣдно четение, но между това, г-да представителитѣ казаха, че не може да бжде. За това второто четение може да стане въ слѣдующето засѣдание или по послѣ.

Вълчевъ: Сега се гласува и въпроса е свършенъ.

Председателъ! Най-сетнѣ даже да е станало гласуване, и да има болшинство на гласоветѣ, Събранието нѣма право да нарушава правилника. (Вълчевъ: има право да го тълкува). (Чете):

Чл. 25. Всичкитѣ законопроекти и предложения се гласуватъ въ Нар. Събрание членъ по членъ, а послѣ това се пристѣпва къмъ общо гласуване за цѣлия законопроектъ или предложение, но въ всѣкой случай, това общо или цѣло гласуване, трѣба да стане въ идущето засѣдание. Преди общото гласуване допуша се внасяне на предложение за съществено измѣнение или допълнение на проекта, ако таковото предложение се поддържи най-малко отъ една четвъртъ отъ присѣтствующитѣ представители.

Дѣто ще каже на основание на този членъ на правилника, азъ мислѣхъ, че този чл. е само за законопроекта и за това го турихъ на гласуване. Не трѣбаше даже да полагамъ на гласуване този въпросъ, а трѣбаше просто да се тури на дневенъ редъ.

Дуковъ (къмъ Председателя): Тукъ не трѣбаше да искашъ извинение. Тукъ не е законопроектъ, но едно предложение, освѣнъ тоза, Нар. Събрание има право да тълкува правилника и конституцията. Нар. Събрание видѣ за добро да се гласува сега; но ако е станала погрѣшка, то е станала отъ Събранието, а не отъ тебе.

Анневъ: Въ миналото Събрание азъ самъ направихъ предложение, че първото четение да се смята и за второ, но не се допуша. А г-нъ Председателъ обясни сега, че той е мислилъ, че се отнася само за законопроекти, но чл. 25 отъ правилника гласи и за предложенията.

Председателъ! Азъ мислѣхъ, че това се отнася и за предложения.

Сукнаровъ: Туй не е първъ пѣтъ да се тълкува правилника и ако се така разбираше буквално, че това предложение, ако и да е малко, трѣбаше още еднажъ да се прочете въ послѣдната редакция, ако и да трѣбаше да стане, това не е ставало всѣкий пѣтъ. Помните тоже добръ, че когато ставаше дума за избиране на комисия, преди да се внесе законопроекта за измѣнение на конституцията, сами казахте, че има право Нар. Събрание да тълкува правилника и го истълкува въ по-инакъвъ смисълъ, а не както гласи правилника. А тукъ може въ по-широкъ смисълъ се тълкува така, че се разбира само за по-голѣми законопроекти, а едно такъво предложение може да се приеме безъ второ четение.

М-ръ Цанковъ: Азъ мисля, че едно такъво предложение не може да се повторява два пѣти, защото ако е тѣй, то трѣба да се прочетатъ всичкитѣ предложения отъ предитригодишни Събрания или трѣба да паднатъ всички, защото не сж четени таквизъ малки предложенията втори пѣтъ. Едно предложение ако бжде отъ нѣколко члена, то се знае, че ще стане второ четение; защото когато се разисква членъ по членъ, хората забравятъ, а когато се прочете вторий пѣтъ могатъ хората да видатъ да ли е билъ добръ, дали не сж погрѣшили и въ това второ четение, може да се порасяди. Когато предложението е отъ единъ стихъ или отъ една фраза, не може да стане второ четение. Тогасъ всички предложения, които сме приели до сега, трѣба да не сж законъ, но за които е вече издаденъ и указъ.

Председателъ: Нар. Събрание се произнесе върху този въпросъ и за други пѣтъ азъ ще приспособя правилника, както трѣба. (Шумъ). Сега мисля, че часа дойде, когато трѣба да се закрие засѣданието. Даже и заминалъ часа. Ще положи на гласуване: трѣба ли утрѣ да има засѣдание или не. (Гласове: да. — Други: не). Нар. Събрание по болшинството на гласоветѣ ще рѣши. Но азъ ще забѣлжа, че работа има много, а засѣданията при всичко, че сж доста дълги, малка работа свършихми, защото разисквами дълго и широко. За туй, ако искаме да се свърши работата, трѣба да засѣдаваме всѣки день. (Гласове: Съгласно).

Г. Геровъ: Азъ ще предложа на Нар. Събрание, ако приема даже да не ставатъ засѣданията отъ 2 до 5, 6 или 7 часа, а да бжде отъ 10 сутренъ до 4 послѣ пладнѣ; защото тѣй не вършимъ никаква работа. Въ правилника казва, да се събираме на 1 часа, ние дохождаме на 2 и отваряме засѣданието на 3 и до гдѣто се расходимъ става 4 и т. н. т. За това по-добръ е отъ 10—4 да засѣдаваме или до 5, както намѣрите за добръ.

Председателъ: Азъ мисля сега да рѣшимъ, да ли ще имаме засѣдание утрѣ, а въпроса, който подигна г-нъ Геровъ, да се подигне другъ пѣтъ, защото сега е късно.

Шипковъ: Тѣй като утрѣ е празникъ на нашитѣ събратия мюсюмани, както ние празнуваме недѣлята, мисля, че ще бжде несправедливо да има засѣдание. За това да има засѣдание въ сѣбота. Тѣй като въ недѣля нѣмаме засѣдание, защо да имаме утрѣ?

М-ръ Цанковъ: Ми се струва, че ако има нужда, ние напращаме засѣдание и въ недѣля, а даже и на Великъ-день засѣдаваме. За това предлагамъ, да има всѣки день засѣ-

дание, защото имамы толкозъ влѣзнали законопроекти, безъ които не може да се управлява. (Гласове: Съгласно).

Председатель: Приема ли Нар. Събрание да има утрѣ заседание; който приема да си дигне ржката. (Меншенство).

Нар. Събрание рѣши да има заседание въ сжбота. — Тѣй като дневния редъ е опредѣленъ, отлагамъ заседанието за сжбота въ 2 часа подиръ обѣдъ.

(Конецъ въ 6 часа 15 минути).

Председатель: **Д. Грековъ.**

Подпредседатели: { **Иванъ Симеоновъ.**
Ат. Минчовъ.

Секретари: { **Н. Шивачовъ.**
Д-ръ Цачевъ.

Директоръ на Стенографическото Бюро: **А. Безеншекъ.**